

- Американинг яккаҳоқимлиги...
Очкўзлик ва рақобатлар
- Судан бойликлари...Аччиқ воқелик
ва ёрқин келажак ўртасида
- Дироя (ҳадиснинг маъно ва далолатлари
борасида баҳс юритувчи) уламоларнинг
фарзи кифоя маъноси ҳақида айтганлари
- «Дунёга муҳаббат барча гуноҳлар
бошидир» (1)

369

الوعمي
Onz

Ғариблар

الوعصي

Ушбу сонда:

Кенг қамровли-фикрий-сақофий журнал

www.al-waie.org

АЗИЗ ЁЗУВЧИЛАРГА

- «Ал-Ваъй»да чиқадиغان мавзуларни олдиндан изн олмасдан туриб қайта нашр қилиш жоиздир. Фақат «ал-Ваъй» журнали манба сифатида кўрсатиб ўтилиши лозим.
- «Ал-Ваъй» фақат илгари нашр қилинмаган мавзуларнигина қабул қилади. Агар илгари нашр қилинган мавзу бўлса, уни ёзиб юборувчи олинган манбани кўрсатиб ўтиши шарт.
- «Ал-Ваъй» юборилган мавзуларни тузатиш ҳуқуқини ўзида сақлаб қолади ва нашрга қабул қилинмаган мавзуларни эгаларига қайтариб юбориш мажбуриятини олмайди.
- Мақолада келтирилган Қуръон оятларининг ҳаммасини рақамини кўрсатишингизни, оят ва ҳадисларни белгилаб қўйишингизни ҳамда Пайғамбар ﷺ ҳадислари ровийларини кўрсатишингизни сўраймиз.

НУСХА БАҲОСИ

Ливан	1000 Ливан лираси
Германия	1 евро
АҚШ	2,5 АҚШ доллари
Канада	2,5 Канада доллари
Австралия	2,5 Австралия доллари
Британия	1 фунт стерлинг
Швеция	15 Швеция кронаси
Дания	15 Дания кронаси
Бельгия	1 евро
Швейцария	2 Швейцария франки
Австрия	1 евро
Покистон	1 АҚШ доллари
Туркия	1 АҚШ доллари
Япон	40 риёл

ХАБАР ЙўЛЛАШ УЧУН

info@al-waie.org

- Ал-Ваъй сўзи: Ғариблар..... 5
- Американинг яккаҳоқимлиги... Очқўзлик ва рақобатлар 12
- Судан бойликлари... Аччиқ воқелик ва ёрқин келажак ўртасида 28
- Суданга жорий қилинган санкцияларни бекор қилиш..., Американинг илмонийликни ёйиш ва юртларни парчалаш учун қўллайдиган макр ҳийлалари 35
- Дироя (ҳадиснинг маъно ва далолатлари борасида баҳс юритувчи) уламоларнинг фарзи кифоя маъноси ҳақида айтганлари 41
- Олам мусулмонлари хабарлари 82
- Қуръони Карим суҳбатида 93
- Жаннат боғлари: «Дунёга муҳаббат барча гуноҳлар бошидир» (1) 98
- Қалбларга вақти-вақти билан ором бериб туринг: Ҳар ишда босиқлик яхши, аммо охираг ишида эмас..... 107
- Сўнги сўз: Муҳаммад ибн Салмон: Оила, дин, иқтисод ва (Исроил) муносабатлари даги инкилоб..... 109
- Уйғур мусулмонларининг машаққатлари Кинона заминида ҳам уларни қувиб етди..... 112

МАВЗУ ЙўЛЛАШ УЧУН

subjects@al-waie.org

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ҒАРИБЛАР

Аллоҳ Субҳанаху ва Таоло Росули акрам ﷺ ни ҳидоят ва ҳақ дин билан барча динлардан ғолиб қилиш учун юборди. У зот ер куррасининг ҳар бир жойидаги, ҳар бир даврдаги барча мусулмонларни, Исломни татбиқ этиш ва ёйишда Пайғамбар ﷺ сирати бўйича юришга буюрди. Мусулмонларнинг биринчи авлоди (сахобалар) ушбу олий вазифани тушуниб, уни қойилмақом қилиб бажардилар. Натижада, Росули акрам ﷺ гувоҳлигида энг яхши авлод бўлдилар. Нега ҳам шундай бўлмасин, ахир, улар орасида Росулulloҳ ﷺ бор эди?! Кейин сарвари олам ﷺ ўзи ва асҳоблари ўша замонда қандай ҳолатда турган бўлса, кейинги мусулмонларни ҳам ўшандай ҳолатда туришни буюрдилар. Чунки энг яхши умматлик мақомига эришиш ва бунинг кафолати сарвари олам Муҳаммад ﷺ дан ўрнак олиш, ҳамда буйруқларига амал қилишдадир.

Кейин Росулulloҳ ﷺ – ростгўй ва ростгўйликлари тасдиқ этилган Росулимиз – ўзларининг саҳиҳ ҳадисларида Уммат Ислом татбиқ этилган маълум замонларни босиб ўтишини хабар қилди. Агар мусулмонлар бу ҳадисга диққат билан қарасалар, бугунги кундаги воқеларига жуда-жуда мос келаётганига гувоҳ бўладилар. Дарҳақиқат, Росулulloҳ ﷺ ушбу саҳиҳ ҳадисларида (бу ҳадис турли хил сиғада ривоят қилинган, аммо барчаси ушбу ҳадисда айтилган маънони ифодалайди).

«تَكُونُ النَّبُوءُ فِيكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ...»

«Пайғамбарлик орангизда Аллоҳ истаганча вақт туради». (Имом Аҳмад ривояти), дея марҳамат қилдилар. Мусулмонлар ўз тарихларида ушбу замонларни бирма-бир босиб ўтдилар: Пайғамбарлик замонасидан Пайғамбарлик минҳожии асосидаги рошид Халифалик замони, ҳокимиятни ўз валиаҳдига мерос қилиб қолдирувчи подшоҳлик замони ҳамда мусулмонларни қаҳр ва истибдод билан бошқарувчи – бугун мусулмонлар қаҳри ва зулми остида жизғинак бўлаётган – золим бошқарув замонигача

ҳаммасини бирма-бир босиб ўтдилар. Энди, мусулмонлар рўёбга чиқишига ғоят мунтазир бўлиб турган сўнгги замон қолди... Бу – Пайғамбарлик минҳожи асосидаги иккинчи рошид Халифалик замонидир.

Биз ушбу сўнгги замонни, яъни Пайғамбарлик минҳожи асосидаги иккинчи рошид Халифалик замонининг башоратларини кўряпмиз, бу башоратлар шу замоннинг кириб келаётганидан хуш хабар бермоқда. Бугун мусулмонлар шу замоннинг «тўлғоқлари» билан яшамоқдалар, унинг ўтиш даврини бошдан кечирмоқдалар. Шунинг учун бу даврда мусулмонлар бошдан кечириётган оғир аҳволдан, яъни мусулмонларга нисбатан амалга оширилаётган жиноятлардан, қашшоқликдан, зулм ва репрессиядан қутулиш учун улардан Росуллари тариқатидан чиройли тарзда ўрнатилган олмоқ ва аввалги зотлар ичган булоқларнинг ўзидан сув ичмоқ талаб қилинади. Бу аҳволдан ва бундай золим подишоҳликдан қутулиш учун Пайғамбарлик минҳожи асосидаги иккинчи рошид Халифаликни барпо этишдан бошқа йўл йўқ.

Қуйида бир неча ҳадисларни келтирмоқчимиз. Бизнинг фикримизча бу ҳадислар бугунги воқеимизга тушади ҳамда Росулulloҳ ﷺ ваъда қилган ва бугун мусулмонларнинг халоскори бўлиши умид қилинаётган иккинчи рошид Халифаликни барпо этиш сари юришда шахслар ва жамоалар сифатланиши лозим бўлган сифатларга аниқ ишора қилади:

1 – Имом Термизий ривоят қиладики, Набий ﷺ бундай дедилар:

«إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا، وَيَرْجِعُ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ، الَّذِينَ يُصَلِّحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي»

«Ислоом ғариб бўлиб бошланди яна ғариб бўлиб қайтади. Мендан кейин одамлар бузиб юборган суннатимни ўнглайдиган ғарибларга жаннат бўлсин».

2 – Имом Аҳмад ва Табароний Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қиладилар:

«طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ، قُلْنَا: وَمَا الْغُرَبَاءُ؟ قَالَ: قَوْمٌ صَالِحُونَ قَلِيلٌ فِي نَاسٍ سَوْءٍ كَثِيرٍ، مَنْ يَعْصِيهِمْ أَكْثَرُ مِمَّنْ يُطِيعُهُمْ»

«Ғарибларга жаннат бўлсин. Биз – ғариблар кимлар? деб сўрадик. Айтдилар: Уларга итоат қиладиганларидан кўра исён қиладиганлари кўпроқ бўлган кўпчилик ёмон одамлар орасидаги озчилик солих қавмдир».

3 – Абдуллоҳ ибн Амр Набий ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«إِنَّ أَحَبَّ شَيْءٍ إِلَى اللَّهِ الْعُرْبَاءُ، قِيلَ: وَمَنْ الْعُرْبَاءُ؟ قَالَ الْفَرَارُونَ بِدِينِهِمْ يَجْتَمِعُونَ إِلَى عِيسَى
إِنَّ مَرِيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَفِي لَفْظٍ آخَرَ: الْفَرَارُونَ بِدِينِهِمْ، يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ تَعَالَى مَعَ
عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ»

«Аллоҳга энг яқин кишилар ғариблардир. Ғариблар кимлар? деб сўрашди. Айтдилар: Улар динларини олиб қочган кишилар бўлиб, қиёмат кунда Исо ибн Марям атрофида жамланадилар. Бошқача лафзда ҳам келган: Улар динларини олиб қочган кишилар бўлиб, Аллоҳ Таоло уларни Исо ибн Марям билан бирга тирилтиради.»

4 – Абдуллоҳ ибн Масъуддан ривоят қилинадики, Росулulloҳ ﷺ бундай дедилар:

«إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ، قِيلَ: وَمَنْ الْعُرْبَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟
قَالَ: لِلنُّزَاعِ مِنَ الْقَبَائِلِ»

«Ислом ғариб бўлиб бошланди, яна бошланганидек ғариб бўлиб қайтади. Ғарибларга жаннат бўлсин. Ғариблар кимлар, ё Росулulloҳ, деб сўрашди. Айтдилар: Улар қабилалардан узилиб қолган кишилардир.»

5 – Байҳақий ривоят қилади:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ. فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ، قِيلَ: وَمَنْ الْعُرْبَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟
قَالَ: الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِي، وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ»

« Ислом ғариб бўлиб бошланди, яна бошланганидек ғариб бўлиб қайтади. Ғарибларга жаннат бўлсин. Ғариблар кимлар, ё Росулalloҳ, деб сўрашди. Айтдилар: Улар менинг суннатимни тирилтириб, уни одамларга ўргатган кишилардир.»

6 – Ушбу ривоятни Ҳоқим Ибн Умардан ривоят қилган, марфуан саҳиҳ деган:

«إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَعْطِيهِمُ النَّبِيُّونَ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرْبِهِمْ
وَمَحَلِّسِهِمْ مِنْهُ، فَجَنَّا أَعْرَابِيٌّ عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا جَلِّهِمْ لَنَا. قَالَ: قَوْمٌ
مِنْ لَفَنَاءِ النَّاسِ، مِنْ نَزَاعِ الْقَبَائِلِ، تَصَادَقُوا فِي اللَّهِ وَتَحَابُّوا فِي اللَّهِ، يَضَعُ اللَّهُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ فَيَجْلِسُ فِيهَا، يَخَافُ النَّاسُ وَلَا يَخَافُونَ، هُمْ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ الَّذِينَ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا
هُمْ يَحْزَنُونَ»

«Аллоҳнинг шундай бандалари борки, улар пайғамбарлар ҳам, шахидлар ҳам эмас, аммо уларга қиёмат кунда Аллоҳ Таолога яқин бўлганлари ва яқин ўтирганларини кўриб, пайғамбарлар ҳам, шахидлар ҳам ҳавас қилади. Бир аъробий тиззасига тик бўлиб олиб: Эй Росулulloҳ, уларни бизга сифатлаб, тушунтириб беринг, деди. Айтдиларки: Улар оддий халқдан чиққан, қабилалардан узилиб қолган, Худо йўлида дўст бўлиб, Худо йўлида бир-бирларини яхши кўрган одамлардир. Қиёмат кунда Аллоҳ улар учун нурдан ясалган минбарлар қўйиб беради. Улар эса унда ўтирадилар. Одамлар кўрққанларида ҳам улар кўрқмайдилар. Улар Аллоҳнинг дўстларидирки, уларга ҳеч қандай хавф-хатар йўқ ва улар хафа ҳам бўлмайдилар».

7 – Ибн Шиба Ало ибн Зиёддан, у Набий ﷺ дан ривоят қилади:

«هُؤَلَاءِ كَانُوا يَتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ عَلَى غَيْرِ أَمْوَالٍ تَعَاظَمَوْهَا، وَلَا أَرْحَامٍ كَانَتْ بَيْنَهُمْ»

«Улар ораларида ҳеч қандай қариндошчилик ва олди-берди қилинадиган мол-давлат бўлмаса ҳам Аллоҳнинг йўлида бир-бирларини яхши кўрган кишилардир».

Демак, ушбу ҳадислар бизга шуни хабар қилмоқдаки, Ислom Уммати бир-бирига ўхшаш икки даврни босиб ўтади, у даврларда Ислom ғариб бўлади, биринчи Росулulloҳ ﷺ билан бирга бошланган Ислomнинг илк даврида – уни «بَدَأَ الْإِسْلَامَ» Ислom... бошланди», деганлари каби – ғариб бўлади. Иккинчи даврни ҳам Уммат худди биринчи давр каби босиб ўтади ва биз яшаётган ҳозирги давр худди шу даврдир.

Ушбу ҳадислардан шу нарсани кузатмоқдамизки, уларда мусулмонлар бажаришлари керак бўлган нарсага етакланмоқда, айнан шу йўлдан юрганлар янада мустаҳкам қадам ташлашга ундалмоқда. Ҳадислар матни мақтовни ўз ичига олиб, талабни ифодалаган. Модомики, ушбу ғариблар адо этадиган иш фарз бўлгач, демак, талаб вожибликни ифодалайди.

Демак, бу ғариблар кўпчилик инсонлар орасида озчиликни ташкил қиладилар. Бунга «غرباء Ғариблар», деган сўз ҳамда

«نَقَوْمٌ صَالِحُونَ قَلِيلٌ فِي نَاسٍ سَوْءٍ كَثِيرٍ»

«Кўпчилик ёмон одамлар орасидаги озчилик солиҳ қавмдир», деган сўз далолат қилади. Улар кўпчилик инсонлар орасида озчилик бўлганлари сабабли ғариблар, дея аталганлар, чунки кўпчилик бундай, деб сифатланмайди.

Демак, улар инсонларга нисбатан ғарибликда, Аллоҳга нисбатан яқинликда бўладилар. Бунинг боиси шундаки, улар Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолога яқин қиладиган амалларни адо этадилар, бунга Росулulloҳ ﷺнинг

«الَّذِينَ يُضِلُّوْنَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ بَعْدِي مِنْ سُنتِي»

«Мендан кейин одамлар бузиб юборган суннатимни ўнглайдиган ғарибларга жаннат бўлсин».

«فَقَوْمٌ صَالِحُونَ»

«Солиҳ қавм».

«الْفَرَارُونَ بِيَدِينِهِمْ سَيَبْعُهُمُ اللَّهُ تَعَالَى مَعَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ»

«Улар динларини олиб қочган кишилар бўлиб, Аллоҳ Таоло уларни Исо ибн Марям билан бирга тирилтиради». Ҳадисдаги «Аллоҳ Таоло уларни Исо ибн Марям билан бирга тирилтиради», деган сўз бизга Росулulloҳ ﷺнинг Абу Нуайм Ҳиляда ривоят қилган ушбу ҳадисни эслатмоқда:

«أَلَا إِنَّ رَحَى الْإِسْلَامِ دَائِرَةٌ، فَذُورُوا مَعَ الْإِسْلَامِ حَيْثُ دَارَ. أَلَا إِنَّ الْإِسْلَامَ وَالسُّلْطَانَ سَيَفْتَرِقَانِ، فَلَا تَفَارِقُوا الْكِتَابَ. أَلَا إِنَّهُ سَيَكُونُ عَلَيْكُمْ أُمَرَاءُ مُضِلُّونَ، سَيَقْضُونَ لَأَنْفُسِهِمْ مَا لَا يَقْضُونَ لَكُمْ، إِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ أَصْلَوْكُمْ، وَإِنْ خَالَفْتُمُوهُمْ قَتَلُوكُمْ. قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: كَمَا فَعَلَ أَصْحَابُ عِيسَى؛ نَشَرُوا بِالْمَنَاشِيرِ، وَصَلَبُوا عَلَى الْخَشَبِ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَمَوْتَةٌ فِي طَاعَةِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ حَيَاةٍ فِي مَعْصِيَتِهِ»

«Огоҳ бўлингларки, Ислom тегирмони айланиб туради. Бас, Ислom айланган томонга у билан бирга айланинглaр. Огоҳ бўлингларки, яқинда Ислom билан салтанат ажралади. Шунда сизлар Китобдан ажралманглaр. Огоҳ бўлингларки, яқинда сизларнинг устингизга адашган амирлар бошлиқ бўлади. Ўзларига алоҳида ҳукм чиқаришади, сизларга алоҳида ҳукм чиқаришади. Уларга итоат қилсангиз сизларни адаштиради. Уларга қарши бўлсангиз сизларни ўлдиради. Асҳоблар сўрашди: бизни нимага буюрасиз, ё Росулulloҳ? дедилар: Исонинг асҳоблари қилган ишни қиласизлар. Улар арраландилар, ёғочларга михландилар. Муҳаммаднинг жони қўлида бўлган Зотга қасамки, Аллоҳга итоат қилиб ўлиш, Унга осий бўлиб яшашдан кўра яхшироқдир».

Росулulloҳ ﷺ «بدا الإسلام غريباً» Ислom ғариб бўлиб бошланди», деган сўзлари билан шуни ирода қилдиларки, ул зот пайғамбар

бўлишларидан олдин одамлар омматан залолатда бўлганлар. Ул зот келиб, уларни Исломга даъват қилганларида эса, бошида ҳеч ким қабул қилмади. Кейин ҳар бир қабиладан биттама-битта қабул қила бошлади, қабул қилганлар қариндошлари ва қабилаларидан кўрқарди, унинг қабул қилганини билиб қолса, ғоят қаттиқ қийноққа соларди, зиён етказарди, аммо у Аллоҳ Азза ва Жалла йўлида буларга сабр қиларди. У пайтда мусулмонлар заифҳол-бечора эдилар, қувғин қилинар, қочкинга айлантирилар, динларини олиб узоқ шаҳарларга чиқиб кетардилар. Масалан, динларидан фитналаниб қолишдан кўрқиб, Ҳабашистонга икки марта хижрат қилганлар. Кейин Мадинага хижрат қилиб, у ерда Ислом давлатини барпо этдилар. Баъзилари Аллоҳ йўлида қийноққа тутилиб, баъзилари қатл қилинди... Натижада, ўша пайтда Исломга кирганлар ғариблар бўлдилар. Бу ҳақда Аллоҳ Таолонинг ушбу каломиди хабар берилган:

﴿وَأَذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِبَصَرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

«Сизлар ерда (яъни, Маккада) озчилик ва ночор бўлган ҳолингизда, одамлар (яъни, Макка мушриклари) талаб кетишларидан кўрқиб турган пайтингизда сизларга жой бериб (яъни, Мадинага кўчириб) Ўз ёрдами билан қўллаб-қувватлаганини ва шукр қилишингиз учун покиза ризқлар билан баҳраманд қилганини эслангиз!» [Анфол 26]

Қаранг, бу зотлар Аллоҳнинг ҳақ ахлидирларки, Аллоҳ ва Росулидан ғариб эмас, балки кўпчилик бўлган инсонлардан ғарибдир. Шунингдек, улар Аллоҳдан ўзгадан ёрдам-паноҳ сўрамадилар, Росули ﷺ дан ўзгага мансуб бўлмадилар, ул зот келтирган нарсалардан бошқа нарсага даъват қилмадилар.

Ушбу ҳадисда яна шуни кузатиш мумкинки,

﴿يَغِطُّهُمْ النَّيُّونَ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقْرَبُهُمْ وَمَحَلِّسَهُمْ مِنْهُ﴾

«Аммо уларга қиёмат куниди Аллоҳ Таолога яқин бўлганлари ва яқин ўтирганларини кўриб, пайғамбарлар ҳам, шаҳидлар ҳам ҳавас қиладилар», дея мазкур гуруҳ юқори мартабага кўтарилмоқда. Сўнг улар

﴿قَوْمٌ مِنْ لُفَنَاءِ النَّاسِ، مِنْ نَزْعِ الْقَبَائِلِ﴾

«Улар оддий халқдан чиққан, қабилалардан узилиб қолган кишилардир», дея сифатланмоқда. الناس лудан мурод, ҳар хил

юртлардаги оддий халқдан чиққан, деган маънони англатади. نُزَّاعُ الْقِبَابِلُ дегани эса, қабилалар орасида ўзларининг алоҳида даъватлари туфайли ажралиб-узилиб қолган, деган маънони англатади. Шунингдек, муҳожирлар ҳам шундай نُزَّاعُ бўлганлар, ўз юртларидан, қавмларидан ва қариндош уруғларидан қочиб, Росулulloҳ ﷺ олдиларига хижрат қилганлар.

Биз Ҳизб ут-Таҳрир аъзолари ўша ўтмишдаги зотлар ўртага ташлаган тақлифларни ўртага ташладик, барча мусулмонлар Росулulloҳ ﷺ дан ўрнак олишга буюрилганларидек, ул зотдан ўрнак олдик, Исломи тушунишда, яъни даъватни етказиш бўйича тушунишда биздан бошқа одамлар ул зотдан ўрнак олмадилар, биз Исломи тушунишда худди Росулulloҳнинг тушуниш тариқати бўйича тушундик, ул зот

«خَيْرُ الْقُرُونِ قُرْنِي»

«Эй яхши аср, менинг асримдир», деганларидек, Исломи ўша саодат асридаги тушуниш тариқати бўйича тушундик... Ана шунда, биз ўзимизни шу ўртага ташлаган тақлифларимиз борасида ғариб эканимизни англадик. Тушунчаларимиз, шаръий ўлчовларимиз, вокени баҳолашимиз, унга ҳукм беришимиз, одамларникидан бошқача бўлди, одамлар Исломи тўғри тушунишни қабул қилмаганларида, ўзимизни ғариблар эканимизни ҳис этдик... Одамлар орасида худди бегона юртлардан келган келгиндиларга айландик. Қабилалар орасида ўзларининг алоҳида даъватлари билан ажралиб қолган одамларга ўхшаб қолдик, худди Росулulloҳ ﷺ билан бирга аввалги муҳожирлар бўлганлари каби.

Шайх Тақийуддин Набаҳоний роҳимаҳуллоҳ ушбу Ҳизбга асос солган пайтда, кофир Ғарб оддий инсонлар, уламолар ва ҳаракатлар дохил мусулмонларни кўп мусибатлар банд қилиб қўйганди. Жумладан, юртларини бўлиш, шариатларини бошқарувдан узоқлаштириш, муборак заминни зое кетказиб, яҳудийларга топшириш, миллийлик ва ватанпарварлик масалалари билан банд қилиш, динни давлатдан ажратиш мафқурасини ёйиш, Исломи тушунчалари билан ўйнашиш, масалан, уни ғарбча тушуниш тариқати бўйича тушуниш, мусулмонлар ҳаётини Ғарб турмуш тариқатига боғлаш, мусулмонлар орасига манфаат мафқурасини экиш... каби мусибатлар билан машғул қилиб қўйган эди. Натижада, Исломининг муаммоларни ҳал этишга оид тўғри тариқати бузилди, мусулмонлар, уламолар ва ҳаракатлар муаммоларни муолажа қилишда шифони Ғарб рецептидан излайдиган бўлиб қолдилар. Ҳаракат-ҳизбларни тузишда,

реакциядан ёки туйғудан келиб чиқиб тузишди, ёхуд мақсад-гояларига осон етиладиган қилиб таъсис этишди. Шунинг учун Ҳизб иш бошлаб, ўз мақсадини исломий ҳаётни қайта бошлаш, дегач ҳамда бунинг тариқатини – Росулulloҳ ﷺнинг тариқатлари бўлмиш – рошид Халифаликни барпо этиш эканини баён этгач, бу узоқ мақсад бўлди, туб ўзгаришни талаб қилди. Ҳизб Ислomнинг тўғри тушуниш тариқатини, динни тушунишдаги ягона йўлни табанний қилгач, мусулмонлар ўз уламолари ва ҳаракатлари билан буларни узоқ санадилар, оддий одамлар ҳам уларга эргашдилар, улар буларни кўйиб, Ислomни Ғарб истагандек тушуниш тариқатини афзал билдилар... Ана шунда, Ҳизб ўртага ташлаган ўз таклифида ўзини ғариб эканини ҳис қилди. Айниқса, ўша уламолар, Ғарб турткиси билан Ислomни тўғри тушуниш тариқатига ҳужум қилишга, айти тариқатни етказаетган зотларга қолоқлик сифатини ёпиштиришга ўтишганда, бу ғариблик янада кучайди. Уламолар «шариат юмшоқ-эгилувчан, ривожланувчан», «Ислomда аҳкомларнинг замон ва маконга қараб ўзгаришининг зарари йўқ», «аввал манфаат, сўнг шариат»... каби даъволарни тўтилар каби такрорлашди. Бу Ғарб психологиясидан таъсирланиб қолган уламолару ҳаракатлар раҳбарларининг мана шундай янги психологиялари воқедан таъсирланадиган, ечимларни воқедан оладиган бўлиб қолди, уларнинг фикрлаш манбаалари шариат эмас, воқега айланди. Бунинг асорати ўларок, воқени ўзгартиришга чақириш ўрнига, уни ислоҳ қилишга, ямаб-юлқашга чақириклар пайдо бўлди, масалан, ахлоқни тузатиш керак, хайрия ишлари билан шуғулланиш керак, каби чақириклар. Мана шу ерда амалиёт ва назария масаласида улар билан бизнинг ўртамазда жарлик юзага келди... Ҳизбнинг ўз фикрида ғариблиги кўринди ва унга озчилик мўминлар эргашди, унинг аъзолари худди қабилалардан узилиб қолган каби бўлиб қолдилар. Шунда Ҳизб ўзига ўзи бундай таклифни киритди: демак, Уммат ишини тузатиш учун ўша бошда тузатилган жойдан бошлаш керак, ўша бошдаги нарсага амал қилинмагунча Уммат иши ҳаргиз тузалмайди. Бу таклиф уни ўз даъватида ғариб қилиб кўйди, у умуман ва батафсил равишда ғарибга айланди. Мисол учун:

Ҳизб барча мусулмонлар муаммоси Халифаликдир, деган таклифни қилганда, яқка ўзи ёлғиз эди. Афсуски, у ҳамон айти таклифида ёлғиз қолмоқда. Мусулмонлар ишини ислоҳ қилишга ҳаракат қилаётган ҳаракатлар бу таклифдан узоқда, улар ўз сиёсий даъватларида ё мавжуд сиёсий режимлар билан ҳамкорлик қилишни талаб қилишди, ёки ҳукмдор иш эгасидир, унга итоат

этиш вожиб, унга қарши чиқиш ҳаром, дейишди. Бу икки нарса динни давлатдан ажратиш турига киради... Айни ҳаракатлар-жамоаларнинг тўғри шаръий тушунишдан узоқ бўлишгани ва Ғарбдан таъсирланиб қолишгани етмагандек, бизга хужум ҳам қиладиган бўлишди ва бу билан ғариблигимизга ғариблик қўишди. Чунки Ҳизб ут-Тахрирнинг ғариблигини исботловчи далиллардан яна бири, унинг ғам-ташвишига, тушунишига шерик бўладиган бошқа бирорта ҳам исломий ҳаракатнинг топилмаганидир.

Қачон Ҳизб ҳар бир амалга далил шарт, деган фикрни ўртага ташласа, мусулмонларнинг уламо ва ҳаракатлари далил келтиришдан ўзларини олиб қочиб-сирғанишиб, Аллоҳ ҳеч қандай ҳужжат келтирмаган «ҳужжат» ва тушунчаларни келтиришмоқда. Қачон биз мусулмонлар муаммоларининг туб ечими Халифаликдир, уни барпо этиш мусулмонларни ўз Росуллари йўлидан юриб, динни барпо этишларига, ёйишларига ёрдам беради, Ғарб мустамлакачилигидан уларни халос этади, шариат татбиқ этилмагани оқибатида бошларига тушган муаммолардан фориғ этади, деган фикрни ўртага ташласак, улар «зулмга сукут қилиб, Халифалик бўлишини кутиб ўтираверамизми», дейишди, Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таолони ғазаблантираётган ва аҳкомларига батамом тескари келаётган қонунлар ишлаб чиқарилаётгани масаласидан эса, ўзларини олиб қочишди. Шу тариқа судхўрликка ижозат беришди, бунга барча муомалаларимизга асос бўлиб қолган алоқалардир, улардан сақланиш қийин, деган нарсаларни келтиришди. Мусулмон Ғарб давлатларида аскар сифатида хизмат қилиши, шу орқали ўз фуқароси ҳисобланган давлат мақсадларини рўёбга чиқариш йўлида жанг қилиши – ҳатто бу жанг мусулмонларни ўлдиришни талаб қилса ҳам – жоиз, дейишди, масалан, Афғонистон ва Ироқда бўлаётгани каби. Ҳатто мусулмонга уларнинг сайловларида қатнашишга ҳам рухсат беришди... Бу кабиларга мисоллар жуда кўп, бир-бир айтиб ўтишга вақт етмайди.

Тўғри, мусулмонлар билан алоқа қилиш жиҳатидан, бу ғариблигимиз кўнглимизга оғир ботяпти. Бироқ Аллоҳ Таоло билан алоқа қилиш жиҳатидан олганда, ғариблигимиз бизга хотиржамлик ҳам бермоқда. Чунки ушбу даъватимиз содиқ даъватлар сийратига, анбиёлар даъватига асосланган, биз ҳаракат қилаётган ўзгартириш ҳам, Аллоҳ рози бўладиган ўзгартиришдир, ёлғиз Аллоҳнинг бошқаруви ҳукм сурадиган ўзгартиришдир,

худди Росулulloҳ илк бор барпо қилган давлат каби, мабдага асосланган давлатни барпо қилиш ўзгартиришидир.

Шу ўринда бир нарсага диққатни қаратмоқ лозим: бизнинг даъват, бошқа нарсаларда фарқ қилмаса-да, аммо нусратга етишиш ҳисоб-китобларида батамом фарқлидир. Буни биз Ҳизб аъзоларидан бошқа ҳеч ким англаб етолмаяпти. Биз даъватимизни жуда яхши муваффақиятга эришаётганини кўряпмиз, аммо бошқалар буни кўра билмаяпти, кўра билмаганидан бизга – сизларга муассасаларга ёки депутатларга ёхуд вазирларга йўл бўлсин, деяпти, бизга омадсиз, дея ҳукм чиқаряпти, нима учун, чунки у ўзининг шахсий фикри билан, ўз фикрлаш тариқати бўйича ўлчаяпти ва бу ношаръий ўлчовдир. Биз эса, ишимизга барқарор шаръий тушунча ва ўлчовлар орқали ҳукм чиқарамиз. Бугун фаолиятимизга албатта муваффақиятли-омадли, дея ҳукм чиқаряпмиз, катта масофани босиб ўтди, бошқалар муваффақиятсизликка учраганда у муваффақият кучди, деб ҳисобляпмиз. Бизнинг ҳукм чиқаришимиз бўйича, олдимишга қўйган босқичма-босқич якин максадлар мутлақо рўёбга чиқди, фақат озгинаси қолди, холос, Аллоҳ Таолонинг фазл-карами, ёрдами ва тавфиқи ила, фикратни пухта тушунган, тариқатни ҳазм қилган уюшма вужудга келди, Халифалик борасида кучли афкори омма пайдо бўлди, қудрат аҳлида мусулмонлар бошдан кечириётган бундай аянчли вазиятдан оммавий безовталиқ мавжуд... Шунинг учун ҳам режимлар қудрат аҳлининг қўзғалишидан хавфсираб, унга нисбатан босимларини кучайтирмоқда. Уммат қудрат аҳлига мунтазир, йўқ-йўқ, унгагина эмас, асосан, Роббига мунтазир, бундай вазиятдан уларни кутқарадиган раббоний аралашувга интизор.

Яна шунга ҳам эътиборни қаратмоқ лозимки, Росулulloҳ билан бўлган саҳобалар Аллоҳнинг амрини бажарар эканлар, ўзлари фалон тариқат бўйича юришларини ёки фалон босқичга ўтишларини билмас эдилар, буни билмаган ҳолда ҳаракат қилганлар. Аммо биз буни биламиз ва то ушбу шаръий тариқат аҳкомлари билан тартиблашимиз учун албатта билмоғимиз шарт. Шу боис ўзимизга қарши қаттиқ моддий босимлар натижасида бу тариқатни асло ўзгартирмаймиз, балки тариқат аҳкомларига сабр қиламиз ва унга риоя қилишда заррача четга чиқмаймиз. Шу нуқтаи назардан қараганда, биз нималарга эриша олдик ва қанча йўлни босиб ўтдик, қанчаси қолди била оламиз. Бироқ Аллоҳнинг нусрати қачон, қай замонда, буни ҳаргиз билолмаймиз, зотан, Қуръони Карим бу борада бундай деган:

﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ ۗ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾

﴿قَرِيبٌ﴾

«Ёки (эй мўминлар), сиздан илгари ўтган зотлар ибрати сизга келмай туриб жаннатга киришни ўйладингизми? Уларга бало ва мусибатлар (устма-уст) келиб, шундай ларзага тушган эдиларки, ҳатто Пайгамбар ва имонли кишилар – ахир Аллоҳнинг нусрати қачон (келади)?, дейишган эди. (Шунда) уларга бундай жавоб бўлган эди: огоҳ бўлингизким, Аллоҳнинг нусрати яқиндир» [Бақара 214]

Шунингдек, биз нусратнинг қаерда берилишини ҳам асло билолмаймиз, зеро, Росулulloҳ ﷺ бундай деганлар:

«إِنِّي أُرَيْتُ دَارَ هِجْرَتِكُمْ ذَاتَ نَخْلٍ بَيْنَ لَبْتَيْنِ، وَهُمَا الْحَرَّتَانِ»

«Сизлар ҳижрат қиладиган диёр менга икки тоғ-тош, яъни икки қора тоғ ўртасидани хурмоли диёр бўлиб кўринди». Демак, Росулulloҳ ҳам нусратнинг қаерда берилишини билмаган, фақат ваҳи хабар қилгандан кейингина билганлар. Шунга кўра, биз ҳам бугун ёруғ кунларга ва нусратга Росулulloҳ ﷺнинг сиратларидан тушунган нарсаларимизга асосан, интизормикутяпмиз. Шу нуқтаи назардан, унга узоқ вақт қолмади, бу ишларнинг ҳаммаси, Алим ва Хобир Аллоҳнинг қўлида.

Ушбу айтганларимиздан сўнг, асл мақсадга етиб келяпмиз, гап шундаки, бугун мусулмонлар бошдан кечираётган машаққатли вазиятларга бу – инша Аллоҳ – нусрат муҳитидир, дея ҳукм чиқаришимиз мумкин. Чунки биз яшаётган бу азоб-укубатли вазият динимиз сабаблидир, айта оламизки, бу нусратдан олдинги машаққат ва сабр муҳитидир, ёруғ кунлардан олдинги кийинчиликлардир. Росулulloҳ ﷺ

«وَأَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرَجَ مَعَ الْكُرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا»

«Нусрат албатта сабр биландир, ёруғ кун албатта машаққат биландир, кийинчилик билан албатта енгиллик бўлади», дея, марҳамат қилганлар. Анбиёю Росуллар даъватида ҳам худди шундай машаққатли вазиятлар бўлиб ўтган ва бу айни даъватларнинг чинлигига далилдир. Шунингдек, бу машаққатлар ортидан албатта нусратнинг келиши яқин қолганига ҳам далолат қилади, инша Аллоҳ. Масалан, Фиръавн саййидимиз Мусо ﷺ ва у

кишининг қавми ортидан қувиди ва денгиз соҳилида уларга етиб олди, ўша ерда Мусо ﷺ қавми билан икки ўт орасида қолдилар: денгиз ва Фиръавн. Бу ҳолатга моддий дунёвий ўлчов билан қаралса, Мусо ҳам, даъвати ҳам, унга имон келтирганлар ҳам тугади деган ҳукм чиқарилади. Аммо ҳақ даъват нуқтаи назари билан қаралса, ўлчов бутунлай бошқача чиқади. Дарҳақиқат, Қуръони Карим Аллоҳнинг амрига сабр қилишимиз ва ундан қилча четга чиқмаслигимиз учун бизга буни таълим ва тасалли сифатида баён қилди. Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿فَلَمَّا تَرَاءَا الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمُدْرِكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَضْرِبْ بَعْصَاكَ الْبَحْرَ ۖ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ وَأَزَلَفْنَا ثَمَّ الْأَخْرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْأَخْرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعَزُّهُ الرّٰحِمِ﴾

«Энди қачонки икки жамоат бир-бирларини кўришгач, Мусонинг ҳамроҳлари: «Бизлар аниқ тугилдик, (чунки олдимизда ҳеч қандай йўл йўқ, фақат денгиз бор) дедилар. (Мусо) айтди: «Йўқ, аниқки мен билан бирга Роббим бор. Албатта у мени (нажот) йўлига бошлар». Бас, Биз Мусога: (Асоинг билан) денгизни ургин», деб ваҳий юбордик. Бас (денгиз) бўлиниб, ҳар бир бўлак (сув) баланд тоғ каби бўлди. (Сўнг Мусо ва унинг қавми денгиз ўртасидан очилган йўлга тушдилар). Ва кейингиларни (яъни Фиръавн ва унинг қўшинини ҳам) ўша (йўлга) яқин қилдик. Ва Мусо ҳамда у билан бирга бўлган кишиларнинг барчаларига нажот бердик. Сўнгра кейингиларни (денгизга) зарқ қилиб юбордик. Албатта бунда (Фиръавн ва унинг қавми ҳалокатида) оят-ибрат бордир. (Лекин одамларнинг) кўплари имон келтиргувчи бўлмадилар. Шак-шубҳасиз Роббингизнинг Ўзи (кофирлар устидан) золиб, (мўминларга) меҳрибондир» [Шуаро 61-68]

Худди шу каби иш суюкли Росулимиз ﷺ ва мўминлар билан ҳам содир бўлди. Қурайш кофирлари уларга қарши курашиб, даъватларини буткул тугатиш учун қўлламаган услублари ва қилмаган ёмонликлари қолмади. Адоватлари шу даражага етиб бордики, охир бориб, ул зотни ўлдириш ва қонларини қабилаларга тақсимлаш устида тил бириктиришди. Мана шундай оғир вазиятда Аллоҳнинг иши золиб келди. Сийратнинг бизга қилган ҳикоясига кўра, Қурайш Мадина аҳлининг Росулulloҳни қўллаб-

кувватлаётганларини билгач, зудлик билан бошқа қабилалар билан тил бириктирди. Тил бириктирувларига кўра, ҳар бир қабила ўзининг кучли йигитларидан биттадан Росулulloҳ ﷺни ўлдиришга юборади ва саййидимиз Муҳаммад ﷺнинг қонлари-жавобгарлиги ҳар бир қабила зиммасига тушади, қонлари ҳар бир қабилага тарқалади, ана шунда қотилликдан сўнг Ҳошим авлоди айни қабилаларнинг ҳаммасига қарши жанг қилолмай қолади. Росулulloҳ айни фитнадан хабар топгач, ҳижрат қилиш учун пухта режа тузадилар. Мусулмонлардан тез вақт ичида Маккани тарк қилишни талаб қиладилар, Абу Бакр Сиддиқ رضي الله عنهдан сафарга икки туя сотиб олишни сўрайдилар. Аллоҳ тунда сафарга чиқишни буюрганда амакиваччаси Али ибн Абу Толиб رضي الله عنهга ўз кўрпаларига ётиб олишни буюрадилар ва унга юнли чопонини берадилар. Бу пайтда Қурайш йигитлари ҳам – Муҳаммад чиқса, битта қилич зарбаси билан ўлдирамиз, деб кутиб туришади. Лекин Аллоҳ Таолонинг нусрат бериш истаги ҳар нарсадан устундир. Росулulloҳ ﷺ чиқиб, йигитлар олдидан ўтадилар, бир сиқим тупроқ олиб уларнинг юзига сепдилар ва Аллоҳ йигитларнинг кўзларини Пайғамбар ﷺни кўришдан кўр қилиб қўяди, мана сизга раббоний аралашув. Қурайш Росулulloҳ ﷺнинг чиққанларини билгач у зотни кўлдан чиқариб юборганидан саросимага тушиб қолишди. Улар Росулulloҳ дўсти билан бирга кирган Савр ғоригача у зотнинг изидан боришди. Бироқ ғор лабида кабутарни тухум босиб ётганини, ўргимчак ғор оғзини ўраб олганини кўришди, мана сизга раббоний аралашув. Суруқанинг оти икки оёғи билан тупроққа ботиб қолди, мана сизга раббоний аралашув. Қурайш динимизни буткул тугатиш учун маккорона режа тузган бўлса, Аллоҳ шу ҳижратни динимизни барпо этилишига восита қилиб қўйди ва кейинчалик Умар ибн Хаттоб رضي الله عنه Росулulloҳ ﷺнинг Мадинага етиб келишларини ҳижрий тарихнинг бошланиши қилиб белгилади. Чунки бу ҳодиса динимизни барпо этишда буюк аҳамият касб этади. Шундай қилиб, ўша ҳақ даъват сийратини бугунги кундаги вазиятда ҳам такрорланиб, ҳақни маҳкам ушлашнинг натижаси сифатида намоён бўлаётганига гувоҳ бўляпмиз. Албатта бу нусрат хушxabаридир, машъумлик хабари ҳам, умидсизлик омили ҳам эмас.

Биз Росулulloҳ ﷺнинг тариқатларидан ўрнак олинган ва худди ўшандай машаққатлар ва вазиятларни босиб ўтган ушбу ҳақ даъватимиз муқобили ўлароқ, бошқа даъватларни ҳам кўряпмиз. Улар ушбу шаръий тариқатни маҳкам ушламадилар, бинобарин,

бўрон ва босимлар олдида мустаҳкам туролмай, бир неча бор ўзгартириб, алмаштиришди. Улардан яқинда эшитганларимиз, Тунисдаги Наҳза ҳаракати, Ливандаги Жамоати Исломия, Фаластиндаги Ҳамас ва бошқаларидир. Улар фақат манҳаж-йўлларинигина эмас, ҳатто мақсадларини ҳам янгилашди. Бу янги мақсад, Исломни тушунишда Ғарб таклифларига бутунлай мос келди, унда Аллоҳ нозил қилмаган ҳужжат-далиллар келтирилди, улар бу мақсадлари билан Роббул оламин розилигини қўйиб, Ғарб розилигини истаганлари яққол намоён бўлди.

Ислом Уммати босиб ўтаётган ушбу аламли вазият, бизни бундай демокқа ундаяпти: Албатта ҳақ даъвати йўлидаги аламлар, нусратдан олдинги аламлардир, бу эса биздан ҳиммат белбоғини маҳкам қилиб, ҳаракатимизни бир неча ҳисса кучайтирмоғимизни талаб қилмоқда. Шунини унутмайликки, биз етиб келган босқичда Ғарб лойиҳамизни мўлжалга олди, бас, шундай экан, биз унга биринчи бўлиб зарба бермоғимиз даркор. Аллоҳ Субҳанаху ушбу лойиҳамизни курашнинг марказигача олиб келди, шу боис курашнинг пешқадамида туриб, шундай ғайрат-шижоат кўрсатайликки, Аллоҳ бизни Ўз атрофидагиларга мақтасин, Аллоҳга ҳам, Умматга ҳам ўзимиздан фақат яхшилиқни кўрсатайлик. Агар биз олдинга босмасак, бошқалар олдинга босади. Ушбу даъватга қандай ютуқ олиб келсак, уни ўзимиз учун олиб келган бўламиз. Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ ۗ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Аллоҳ Ўз ишида ғолибдир лекин одамларнинг қўплари (буни) билмайдилар»

[Юсуф 21] □

АМЕРИКАНИНГ ЯККАҲОКИМЛИГИ... ОЧКЎЗЛИК ВА РАҚОБАТЛАР

Ҳамд Тобиб – Байтул Макдис

Капиталистик мабданинг хусусияти шуки, у зикналик, очкўзлик, худбинлик, моддий манфаат учун беллашиш, бошқалар устидан ҳукмронлик қилишни яхши кўриш каби фикрларни зехнга ўрнаштириб, сўнг уларни янада ривожлантиради... Бу нафақат шахсларга ҳамда банк ва ширкатлардаги капиталистларга хос... Балки у кулаётган моддий капиталистик мабда фикрларига асосланган ҳар қандай давлатда илдиз отган... Иқтисод бўйича муфаккир олим Адам Смит (Халқ бойлиги) номли китобида шундай дейди: «Шахсдаги очкўзлик ахлоқнинг энг юқори чўққисидир, шахс қанча очкўз бўлса, шунчалик ихтирочи бўлади. Инсониятни эгалик қилиш ва ҳукмронлик ўрнатиш учун низолашишга, урушларга етаклаган нарса ҳам шудир... Шунинг учун бойликни созуриш ва бунинг йўлида беллашиш бугунги ҳазоратнинг энг муҳим жиҳатидир...».

Билли Гару ўзининг (Капитализмнинг қора китоби) номли асарида шундай дейди: «Капитализм ўзининг қонли жиноятлари ва ножўя ишларини оқлаш учун демократия, озодлик, диктаторликка қарши кураш ва Ғарб қийматларини ҳимоя қилиш каби олий намуналарни қурол қилиб олган. Айти пайтда у бошқа халқлар ресурслари ва бойликларини эгаллашни, улар устидан ўз васийлигини ўрнатишни хоҳлайдиган мулк эгалари манфаатини ҳимоя қилади... Бундай сиёсатни ёйишда ҳукмдорга иқтисодчилар, сиёсатчилар, журналистлар ва ахборот воситалари кўмаклашади...» Кулаб бораётган бундай нотўғри қараш ёвузлик, уруш, қон тўкиш, вайронагарчилик, бошқаларни мустамлака қилиш ва қонини сўриш каби иллатларни келтириб чиқарди. Шунингдек якка ҳоким бўлиш ва рақобатчисиз кураш майдонида қолиш учун рақибини кураш майдонидан сиқиб чиқаришга ҳаракат қилиш каби иллатни келтириб чиқарди... Капиталистик олам (1914-1918) йиллардаги биринчи жаҳон уруши ва (1939-1945) йиллардаги иккинчи жаҳон урушига гувоҳ бўлди. Бу икки уруш Европа ва Америка жамиятида вайронагарчилик ва хароба ҳамда миллионлаган қурбонлар, ногиронлар ва беваларни пайдо қилди. Шунингдек бу икки уруш 80 миллион одамнинг ёстиғини қуритди...

Америка иккинчи жаҳон урушида Японияга қарши атом бомбасини қўлади. Натижада бир вақтнинг ўзида 240000 инсон

оламдан кўз юмди. Нурланиш натижасида касалланганларни айтмаса ҳам бўлади...

Иккинчи жаҳон уруши якун топгач халқаро майдон бошқа тусга кирди. Чунки бир томондан урушдан чиққан Америка ва Европа ўртасида, иккинчи томондан Америка ва Совет Иттифоқи ўртасида беллашиш ва бир-бирини янчиш бошланди.. Урушдан кейинги халқаро майдоннинг асосий белгилари қуйидагичадир:

1 – Америка урушдан ғолиб ҳолда ҳамда катта ҳарбий куч ва улкан нуфузга эга бўлиб чиқди. Шунингдек ғарбий лагернинг етакчисига айланиб, 1949 йили Ғарбий Европани НАТО иттифоқи орқали ўз бағрига олди.

2 – Россия етакчилигидаги Шарқий лагер катта ҳарбий куч билан бўй кўрсатди. 1955 йили НАТОга қарши Варшава шартномасини тузди ва НАТО хатарига қарши курашиш учун Шарқий Европани ўз кучоғига олди...

3 – 1945 йил БМТ орқали халқаро қонунлар ишлаб чиқилди. Шунингдек қурол аслаҳалардан фойдаланиш, инсон ҳуқуқлари ва халқаро алоқалар бўйича алоҳида давлатлар ўртасида иттифоқлар тузилди...

4 – Йирик давлатлар урушдан сўнг, 1945 йили (Бреттон Вудс) номли машҳур иқтисодий иттифоқ тузишди. Бу иттифоқдаги энг аҳамиятли банд долларнинг халқаро валютага айланиши бўлди. Бу билан маълум миқдордаги пул маълум миқдордаги тилла билан таъминланган барча валюталар долларга боғланиб қолди. Бу иттифоқ 1970 йил президент Никсон даврида доллар қиймати эркинлаштирилгунига қадар жорий бўлди.

5 – Икки лагер, хусусан Америка ва Совет Иттифоқи ўртасида сиёсий ва ҳарбий рақобат давом этди. Бу уруш охири бориб совуқ урушга айланди ва 1961 йили икки йирик давлат ўртасида келишув тузилди...

6 – Уруш туфайли парчаланган Европа Америкага муҳтож эди. иқтисодий жиҳатдан вайрон бўлган биноларини қайта қуриш ва ҳарбий жиҳатдан кенгайтиб, Америка томон нуфузини чўзаётган Совет Иттифоқидан сакланиш учун Америкага муҳтож эди. Натижада Европани қайта тиклаш учун Маршал лойиҳаси ишга тушди. Шунингдек НАТО иттифоқи соясида турли иттифоқлар тузилди...

Жаҳон уруши пайдо қилган бу воқеа ҳамда иқтисодий сиёсий ва ҳарбий рақобат Ғарбий лагер давлатлари ўртасида ва Ғарбий лагер билан Шарқий лагер ўртасида давом этди. Бу рақобат гоҳо совуқ урушга айланса, гоҳо сиёсий уруш ва гоҳо келишувга айланар, ва

гоҳо икки йирик давлатнинг малайлари ва тарафдорлари ўртасидаги урушга айланар эди. Бу ҳолат 1990 йилгача давом этди, шу пайтга келиб, шарқий лагер қулади ва Варшава шартномаси бекор бўлди. Натижада бу иттифоқ аъзолари бир неча давлатларга ажралиб, улар билан Россия ўртасида сиёсий алоқалардан бошқа нарса қолмади... Совет Иттифоқи кулаши билан халқаро майдон янги тусга кирди. Унда Америка ҳеч қандай рақобатчисиз олам ва унинг сиёсатини танҳо етаклайдиган бўлди. Лекин бу ерда айрим истисноий ишлар юз бердики, уларда катта давлатлар ё мажбуран, ёки қарз бўлганидан иштирок этди. Бунга биринчи ва иккинчи Кўрфаз урушлари, Ироқ ва Афғонистон урушлари ҳамда Шомда бугун юз бераётган уруш мисол бўлади...

Европа Шарқий лагер якун топгач бирлигини сақлаб қолиш ва кучини жамлашга ҳаракат қилди. Аммо унинг ҳаракати айрим иқтисод ва пул соҳасини ҳисобламаганда сиёсий майдонда, Америка такаббурлиги қаршисида туришда самара бермади... Бунинг сабаби бугунги Европа Иттифоқи на тарих, на воқе, ва на миллий жиҳатдан бирлашиш асосларига эга. Балки бир неча асрлардан бери унинг давлат ва халқлари ўртасида адоват илдиз отган... Бу иттифоқ заиф бўлсада, Америка уни майдонда хоҳлаганини қилиши ва келажақда сиёсий бирлигини кучайтириш учун ҳаракат қилишига ташлаб қўймади. Балки олдин Варшава иттифоқига нисбатан қилганидек, уни иқтисодий, сиёсий ва ҳарбий жиҳатдан заифлаштириш ва унга тўсиқ қўйиш ҳамда келажақда уни парчалаб ташлашга ҳаракат қилди.

Британия охириги пайтларда бўлинишларга йўл очиш учун ушбу иттифоқдан чиқишга ҳаракат қилди. Бунда Америка президенти Трамп британияликларни бўлиниш учун овоз беришга қизиқтирди ва бошқа давлатларни ҳам Британиядан ўрнак олишга чақирди... Америка бир томондан давлатларни бўлинишга қизиқтираётган бўлса, бошқа томондан бу иттифоқ пайдо бўлгандан бошлаб, иқтисодий қурол орқали унга қарши курашишдан тўхтамади. Шунингдек доллар устуворлиги ҳамда биржа, нефт ва олтин баҳолари орқали курашишдан тўхтамади... Балки Америка аксар сиёсий иқтисодий ва ҳарбий ишларда шу иттифоқдан фойдаланди, бу Иттифоқ Америка сиёсатига қарши чиқишга кучи етмади. Америка нафақат ушбу иттифоқдан балки ўзининг сиёсий, иқтисодий ва ҳарбий лойиҳаларида Россиядан фойдаланди...

Америка очкўзлиги Европа Иттифоқи ва Россияни ўзининг сиёсий лойиҳалари ва ҳарбий такаббурлиги йўлида хизмат қилдиришда тўхтаб қолмади. Балки Америка бундан ҳам каттароқ

нарсага ҳаракат қилмоқда. Қуйида Америка бугунги кунда, бугунги халқаро воқе соясида нимага ҳаракат қилаётгани ва манфаатини рўёбга чиқариш учун фойдаланадиган қуроллари нимадан иборатлиги ҳақида баён қиламиз.

Америка бугун олам бўйлаб рақобатчисиз ҳукмронлик ва халқаро танҳоликка эришиш учун ҳаракат қилмоқда. Америка бу танҳоликда бошқаларни ҳам иштирок этиши ва кўмаклашишини хоҳлаётгандек кўрсатгани билан, у бундан каттароқ нарса, яъни рақобатчисиз танҳоликни хоҳламоқда. Шунинг учун у халқаро майдондаги рақиблирини заифлаштириш, уларнинг нуфузини минтақавий доирага чеклаш ва иттифоқларини парчалаш орқали йўқотишга ҳаракат қилади. Кичик Буш иккинчи Кўрфаз уруши даврида Вашингтонда Франция президенти билан бўлган учрашувда бу ҳақида шундай деган эди: «Қўшма Штатлар билан бирга бўлмаган давлатлар унинг душманидир. Қўшма Штатларнинг шериклари нафақат туйғулари билан, балки амалда шерик бўлишлари лозим». Қўшма Штатлар халқлари танҳолик ғоясига эришиш учун бир қанча ишларни амалга оширади, қуйида уларни баён қиламиз:

Биринчидан: Европа Иттифоқини заифлаштириш ва охири уни парчалашга ҳаракат қилади. Америка бу ишни иқтисодий босим ўтказиш, Европада иқтисодий ва сиёсий инқирозлар пайдо қилиш ва айрим давлатларни Европа Иттифоқидан чиқишга қизиқтириш орқали қилади...

Иккинчидан: Россияни ички инқирозлар билан яшайдиган ҳамда моддий манфаатлар кетидан югурадиган, иқтисодий жиҳатдан заиф ҳолда қолдиришга ҳаракат қилади. Шунингдек уни Хитой каби давлатлар билан иттифоқ тузиш ҳақида фикрлашдан узоқлаштиришга ҳаракат қилади. Америка бу ишни ҳам кўрқитиш ва ҳам қизиқтириш орқали амалга оширади...

Учинчи иш: Хитойни регионал давлат қилишга ҳаракат қилади. Америка бу ишни Хитойни Вьетнам, Корея, Тайвань ва жанубий Хитой денгизидаги бошқа қўшни давлатларига кенгайиш лойиҳаларини муваффақиятсизликка учратишга ҳаракат қилиш орқали қилади... Шунингдек Хитойни доллар ҳукмронлиги остида қолдириш ва товарларини сотиш учун Америка бозорларига мурожаат қилдириш орқали амалга оширади...

Тўртинчи иш: Америка иқтисодий ва ҳарбий жиҳатдан энг катта куч бўлиб қолишга, Америка доллари барча валюталар устидан рақобатчисиз ҳукмрон бўлишига ҳамда бозор ва ишлаб чиқаришда устувор бўлишга ҳаракат қилади!!

Шундай экан Америка халқаро жиҳатдан сиёсий ва ҳарбий рақибларини йўқота оладими? Халқаро кураш майдонини рақиблардан холи қила оладими? Оламдаги давлатларни ўзининг сиёсий ишлари кетидан юргиза оладими? Долларни бошқа валюталар устидан ҳукмрон ҳолда сақлай оладими?!

Ҳақиқат шуки, Америка бу ишларни амалга ошириш учун қуроллар ва малайларга эга. Шунингдек олдин айтиб ўтганимиздек уни бошқалардан ажратиб турадиган нуфузли минтақаларга эга. Лекин шундай бўлишига қарамай Америка халқаро масалаларда ўзи хоҳлаганидек танҳо бўла олгани йўқ... Америка Ироқда ўзи ёлғиз ва айрим давлатлар иштирокида ҳарбий урушга кириб кўрди. Лекин натижа ташвишли бўлди, бу хатарли ишнинг таъсири ҳали ҳам йўқолгани йўқ.

Чунки бу 2008 йилдаги инқирознинг сабабларидан бири бўлган эди. Шунинг учун Обама: «Кўшма Штатлар Ироқдан чиққанидан кейин у ерга қайта қуруқлик жанги қилмайди» деган эди. Чунки Америка барча нарсада гигант давлат бўлсада, бу гигант давлат бир қанча ички инқирозларни бошдан кечирмоқда, куйида уларни келтириб ўтамыз:

1 – Савдо балансидаги камомаднинг ортиб боришида кўзга ташланаётган бўғувчи иқтисодий инқирозлар. Бу камомад ташқи ишлар вазирлиги ҳисоботида кўра 2017 йил 50 миллиард долларни ташкил қилган. 2016 йил ишсизлар сони 5.7 %га тенг бўлса, у яна 2 %га кўтарилган, бу кўрсаткич 2008 йилдаги инқироздан бери кўтарилишдан тўхтамаяпти.

2 – Ички сиёсий инқирозлар. Олдинроқ бир неча штатлар такрорланаётган инқирозлар туфайли иттифоқдан чиқиши ҳақида кўрkitган... Техас штати губернатори (Рик Перри) губернаторлар йиғилишида иттифоқдан чиқишни қўллаб-қувватлаши ҳақида айтган. Техасдаги миллий ҳаракат номидан сўзловчи (Дейв Монте) шундай дейди: «Бўлиниш бизнинг ягона жавобимиздир. Чунки федератив давлат парчаланиб бўлди. Уни бугунги сиёсий низом орқали ислоҳ қилиб бўлмайди».

3 – Америка халқи ўз еридан ташқарида бўлаётган урушларни ёқтирмаслиги ҳамда фаровонлик, қулайлик, исрофгарчилик ва дабдабани яхши кўриши... Иқтисодчилар ҳисоб китобича Американинг сарф харажати ички ялпи маҳсулотининг икки баробарига тўғри келади...

4 – Оқ танлилар билан қора танлилар ўртасида ҳамда англо-саксонлар билан бошқалар ўртасида сиёсат ва иқтисодда миллий камситиш мавжудлиги...

Булар Американинг ички аҳволи, у ердаги инқирозлар ва Америка халқининг таркибий табиати ҳақида сўзлар эди... Аммо Хитойга нисбатан айтадиган бўлсак, Хитой ҳақиқатда йирик давлат ва тез суратда тараққий этиб бормоқда... Лекин у Америкачалик таъсир қилиш қуролига эга эмас. Агар у шундай қурооларга эга бўлса, халқаро кураш майдонида таъсир қилувчи давлатга айланади. Яқин келажакда қутилаётган халқаро масалалар сиёсати қуйидагича бўлиши мумкин:

Биринчидан: Хитой Америка билан йирик иттифоқлар тузиши мумкин. Чунки Хитойнинг Америкага чиқараётган экспорти бутун оламга чиқараётган экспортнинг тўртдан бирига тенг... Американинг бир қанча китъалараро ширкатлари Хитой ичкарасида фаолият қилади... Айни пайтда Хитой 2016 йилги ҳисоб китоб бўйича 3.5 триллион доллар захирасига эга...

Иккинчидан: Хитой нуфуз жиҳатидан ташқаридан узилган давлат. Хитой бу борада нафақат Америка, балки Европа давлатларига ҳам ета олмайди... Уни атрофидаги айрим қўшни давлатларга чекланган давлат дейиш мумкин...

Учинчидан: Хитой тараққиёт, техника, оламдаги ҳарбий базалар, юлдузлар жанги лойиҳалари ва қўрқитиш қуроолари жиҳатидан Америкачалик ҳарбий устунликка эга эмас...

Булардан ташқари Америка иқтисодий жиҳатдан гигант давлат бўлмиш Хитойни ўзининг минтақавий доирасидан чиқиб, бошқа давлатларга таъсир ўтказишига ёки Россия ва Европа давлатларига яқинлашиш ҳақида фикрлашига йўл қўймайди... Чунки бу Хитойга қўшимча куч бағишлайди ва у иқтисодий тараққиётда Америка хоҳлаган чегарадан ўтиб кетади. Шунингдек Хитой доллар тизими ва ҳукмронлигидан қутилиши мумкин... Натижада Қўшма Штатларнинг бутунича ўзига бўлмасида, унинг иқтисодига ҳал қилувчи зарба беради. Шунинг учун Американинг Хитойга нисбатан тутадиган сиёсати қуйидаги ишларда гавдаланади:

1 – Долларни халқаро валюта сифатида қолдириш ва Хитойни келажакда доллардан халос бўлиши ҳақида фикрлашидан қайтариш. Шунинг учун Хитой доллар захираларини олтинга алмаштиришни бошлаган пайтда бу иш Америкага қаттиқ таъсир қилди ва Америка божхона таърифлари бўйича келишувни бекор қилиши ҳамда Хитойдан келадиган 25 %лик импортни қисқартириши тўғрисида қўрқита бошлади. Шунингдек фойда қийматини бир неча марта ошириб юборди...

2 – Хитой билан тижорат ва саноат борасида алоқалар ўрнатиш ҳамда бу алоқаларни Америка ҳукмронлигини сақлаб қолиш учун

қурол сифатида қўллаш. Шунингдек Хитойни мана шу ҳукмронликдан озод бўлиш ва иқтисодий жиҳатдан бўлиниш ҳақида фикрлашига йўл қўймаслик...

3 – Хитойни ташқи давлатлар, хусусан қўшни давлатлар билан бўладиган алоқаларини заифлаштириш. Шунда у эски мустамлакачи яъни Россия орқали ўзининг иқтисодий кучини кенгайтира олмай қолади...

4 – Россияни Хитойдан узоқлаштириш ва Хитойни заифлаштиришда Россиядан фойдаланиш. Шунда у Америка лагери ва очкўзликка қарши кучая олмайди...

5 – Америка Россияга нисбатан қилганидек ҳамда шу кунларда Европа давлатларига нисбатан қилаётганидек Хитойни қийнаш учун ҳарбий ва иқтисодий мусобақага чорлаш... Охири пайтларда Америка фойда қийматини ошириши оқибатида Хитой ҳам унга қараб оширишга мажбур бўлди. Бу эса баҳолар ортиши натижасида ташқи савдо қийин аҳволга тушиб қолишига сабаб бўлди...

Шундай экан Америка Хитойни регионал давлат сифатида қолдира оладими? Айни пайтда уни доллар ҳукмронлиги ва Америка бозорлари ҳукмронлиги остида ушлаб тура оладими?! Ёки Хитой олдинги тарихига қайтиб, Жанубий Осиёдаги қўшни давлатларни етакловчи ва уларга таъсир қилувчи давлатга айланадими? Шунингдек фаолияти тўхтаган Шарқий лагер ўрнига Америкага рақиб бўла оладими?!...

Хитой ҳали Америкачалик қувватга эга бўла олгани йўқ. Унинг ўз нуфузини қўшни давлатларига кенгайтиришга бўлган ҳаракатлари Американи тинчини бузмоқда. Америка ўзининг кучи, қуроллари ҳамда халқаро ва регионал иттифоқчилари орқали Хитойни тўхтата олади ва уни бу йўналишдан қайтара олади... Хитой эса Россия каби катта давлатнинг ёрдами билангина Америка таъсиридан чиқиб кета олади. Россия эса бундай қалтис ишга қўл ура олмайди, чунки оқибати ишончсиз бўлган бундай қалтис ишдан кўра Америка билан бўладиган манфаатлари кучли ва афзалдир. Чунки Россия бу ишнинг оқибатлари борасида Америкадан кўрқади.

Шулардан келиб чиқиб айтамикки: Бугун халқаро майдонда фаолият юритаётган Европа Иттифоқи, Россия ва Хитой Америка такаббурлиги ва танҳо бўлиш учун қилаётган ҳаракати олдида туриш учун на иқтисодий ва на сиёсий кучга эга... Бу давлатлар бугунги кунда бирлаша олмайди... Айни пайтда Америка ҳам инқирозлар, ички вазияти ва штатлар ўртасидаги алоқалар

заифлиги сабабли сиёсатда танҳо бўла олмайди. Шунингдек бошқа катта давлатлар кўмагисиз олам тақдирини еча олмайди...

Бу иш ўз қуввати, етакчилиги ва мумтоз фикрига эга ҳамда на Америка ва на бошқаси билан ҳисоблашмайдиган мабдаий давлат пайдо бўлмагунича халқаро сахна ва халқаро кураш майдонида шу ҳолда қолаверади... Ушбу давлат тиклангач Америка ва бошқа давлатлар одамлар қонини сўриш ва уларни бир лукма нондан айириш каби ишларини тўхтатишади... Натижада бу давлат секин аста қулашга яқин қолган мана шу давлатлар (сафнинг аввалида Америка) остидан чиқиб кетади... Бу иш эса ваъда қилинган рошид Халифалик билангина амалга ошади... Бу ёвуз давлатлар зулмидан халос бўлиш ва Ислом адолатидан насибадор бўлиш учун Аллоҳ Таолодан бизни ушбу давлат билан сийлашини сўраймиз... Эй оламлар Роббиси дуоларимизни қабул қил... □

СУДАН БОЙЛИКЛАРИ... АЧЧИҚ ВОҚЕЛИК ВА ЁРҚИН КЕЛАЖАК ЎРТАСИДА

Сулаймон Дасис

Ҳизб ут-Тахрирнинг Судандаги вилоят мажлиси аъзоси

Келинг тез фикр қилиб кўрайлик ҳамда Судандаги бойликлар воқеси ва улар билан қандай муносабатда бўлишни ифодаб бераётган айрим нуқталарга тўхталайлик. Ҳақиқат устидаги пардаларни очиб ташлаш, баён қилиш ва шарҳлашдан олдин куйидаги саволларни бермоқчимиз:

1 – Нима учун Судан ҳукумати 200 миллион фаддон ери деҳқончиликка яроқли бўла туриб, асосий озуқа бўлмиш буғдойни четдан сотиб олади?

2 – Нима учун Судан улкан унумдор ерлар ва ширин сув захирасига эга бўла туриб, мева ва полиз экинларини ташқаридан олади?

3 – Нима учун Судан яйловларининг майдони Судан яйловлари майдонининг юздан бирига тенг келадиган давлатлардан қуритилган сут сотиб олади? Ваҳоланки ерга тўкиб юборилган сут қиймати йилига 700 миллион долларга тенг. (Ал-Жазира канали, 2008 йил 16 август).

4 – Судан оламда чорва бойлиги бўйича олтинчи ўринда туришига қарамай, гўшт маҳсулотлари баҳоси баланд бўлиши ажабланарли иш.

Нима учун Судан ҳукумати нефтни ташқаридан сотиб олади? Ваҳоланки Судандаги нефт захираси Саудиядан ташқари барча Кўрфаз давлатлари нефтидан кўп. Бир кунда қазиб олинadиган нефт 122 минг баррелга тенг. Нима учун шундай?

Судан ҳукумати расмийларидан бири Судан йилига тахминан бир миллион тонна буғдойни Россиядан қарзга олишини айтди. (Судан минбари сайти, 2015 йил 6 октябрь). Судан вице президенти Муҳаммад Абдурраҳмон ҳам ташқаридан буғдой сотиб олиш Судан ҳукумати учун йилига бир миллиард долларга тушаётганини маълум қилди. (Нилайн сайти 2017 йил 2 январ). Суданнинг буғдойга бўлган эҳтиёжи йилига бир миллион тоннани ташкил қилади, айти пайтда Судан йиллик эҳтиёжнинг 17 %ни етиштиради. (Судан минбари).

Судан ҳукумати Россия ва бошқа мустамлакачи давлатлардан йилига қарз сифатида бир миллион тонна буғдой сотиб олади. Айти пайтда буғдой озиқ-овқат программасидаги стратегик товар ҳисобланади. Озиқ-овқат етишмаслиги шу борада бошқасига қарамлик, бошқача айтганда кофир мустамлакачи давлатларга

бўйин эгиш деганидир. Чунки бу сиёсий қарамлик бўлиб, кишини ўз иродаси ва кучидан айиради. Озиқ-овқат билан баҳо ўртасидаги алоқа сиёсий алоқадир. Бунда давлат ейиш учун катта фойда эвазига қарз олади. Чунки буғдой усиз яшаб бўлмайдиган озиқ-овқат манбаи ҳисобланади. У қисқа вақт ичида оддий олди-сотди товаридан стратегик товарга айланади. Яъни у сиёсий пулларга олди-сотди қилинадиган ҳарбий қуроолларга ўхшайди. Бунда малайлар (Судан ҳокимлари) бошқалар таклиф қилаётган баҳони туширишга ҳаракат қилишади, лекин натижа озиқ-овқат қарамлигидан сиёсий қарамликка ўтилади, бу эса сиёсий жиҳатдан ўзини-ўзи ўлдириш деганидир.

Бугунги кунда озиқ-овқат қашшоқ халқлар қаршилигини бартараф этиш ва дунёдаги ғалла захираларини эгаллаб турган давлатлар сиёсатига уларни бўйсундириш учун моҳирлик билан фойдаланиладиган сиёсий қуролга айланиб қолди. Жеральд Форд АҚШ президенти лавозимида турган пайтда озиқ-овқат ҳақида шундай деган эди: (Қўшма Штатлар бугундан бошлаб тинчимайдиган учинчи оламни тинчитиш учун учоқ ташувчи кемаларга ва денгиз ҳарбийларига муҳтож эмас. Чунки унинг арсеналида янада каттароқ ва кўрқинчлироқ қуроолари, хусусан озиқ-овқат қуроли мавжуд).

Бугун Судан буғдой этиштириш бўйича камомадни бошдан кечирмоқда. Уни мустамлакачи давлатлардан катта баҳо эвазига қарз шаклида олиб келиш орқали тўлдирмоқда. Камомад эса йиллар ўтган сайин ортиб бормоқда. Натижада дон билан таъминлаш соҳасида хорижга таяниш кундан-кун ортиб бормоқда.

Агар биз Аллоҳ Таоло Суданга берган бойликлар ҳақида тўхталсак қуйидагиларни топамиз:

Судандаги дехқончилик учун яроқли ва унумли ерлар майдони 200 миллион фаддонни ташкил қилади. Бу ерлар табиий қия ерлар бўлиб жанубдан шимолгача чўзилган. Шунинг учун бу ерларни суғоришда ҳеч қандай машаққатга дуч келинмайди, чунки бу муборак ерлар қия бўлганидан сув табиий тарзда оқаверади. Бундан ташқари Аллоҳ Таоло у ерларни бир қанча сув манбалари билан таъминлаган. Дарё ва анҳорлар кўп, серёмғир ва ерости сувлари захираси катта. Судандаги сув ҳавзалари очиқ-ойдин ва равшан бўлиб, у ҳақида маълумот йиғишга эҳтиёж йўқ ҳамда у ҳақида бирор киши баҳслашмайди.

Ўз халқини озиқ-овқат билан таъминлашдан масъул давлат майдони 2.2 миллион фаддонга тенг, яъни Судандаги дехқончиликка яроқли майдоннинг юздан бирига тенг Жазира

вилояти лойиҳасини қўллаши лозим. Маълумки Жазира вилояти лойиҳаси бўйича ҳар фаддон ердан қишки мавсумда 2.5, 3 тонна буғдой етиштирилади. Жазира вилоятида деҳқончилик ва яйлов масалалари бўйича бош котиб шайх Муҳаммад Али Муҳаммад Аҳмад (Суна) ахборот агентлигига берган баёнотида 2015 йили ҳар фаддон майдондан 30 қоп ва 100 кг буғдой етиштирилган (Судан ахборот хизмати маркази). Агар 2.5 тоннани 2.2 миллион фаддонга кўпайтирсак 5.5 миллион тонна бўлади. 2 миллион тонна буғдой маҳаллий истеъмолчиларга кетса ва 3.5 миллион тоннасини халқаро баҳо яъни 430 доллардан сотилса, йилига 1.5 миллиард доллар фойда келади. Ана ўшанда ҳукумат ҳар йили бир миллиард долларни буғдой сотиб олиш учун сарфламайди. Бундан ташқари асосий озик-овқатимиз бўлмиш буғдой сотиб олиш учун олаётган фоизли қарзлар бўлмайди.

Судандаги зироат маҳсулотлари:

Суданда минглаб зироат маҳсулотлари етиштирса бўлади. Лекин биз мисол тариқасида рўёбга чиқарса бўладиган икки хил зироат маҳсулоти ҳақида айтамыз:

Улардан бири суғорилиб етиштириладиган картошка ва иккинчиси ёмғир суви билан етиштириладиган Судан ловияси. Бунда ҳар бир фаддондан тушадиган ўртача маҳсулот Миср ва Америкада олинадиган маҳсулот билан бир хил бўлади. Ваҳоланки бу давлатларда уни етиштириш учун замонавий техникалардан фойдаланилади.

Суданда мана шу давлатлар ишлаб чиқарган маҳсулотларни ишлаб чиқариш мумкин. Афсус бундай имкониятдан фойдаланилмаяпти ва эътибор берилмаяпти.

Биринчи: Суғорилиб етиштириладиган деҳқончилик

Бунда етиштириш имконияти мавжуд бўлган картошкани мисол тариқасида келтирамыз:

Картошка ҳақида маълумотлар:

1 – Миср республикасида Шарқий порт провинцияси суғориш лойиҳаси бўйича ҳар бир фаддон ердан ўртача 15 тонна картошка етиштирилади. Бу рақамдан мисол тариқасида фойдаланамиз.

Умуми Дурмонда бир фаддон ердан 28 тонна картошка олиш режалаштирилган (Судан деҳқончилик илмлари энциклопедияси).

2 – Судан бир йилда 25 миллиард куб оқар сувдан фойдаланиш имкониятига эга.

3 – Бир фаддон ердаги картошкага 3000 метр куб сув ишлатилади. Демак 2 миллион фаддон ерга картошка экилса 6 миллиард метр куб сув ишлатилади. Натажа эса ҳайрон

қолдирадиган даражада ажойиб. Чунки 2 миллион фаддон ернинг ҳар фаддонидан ўртача 15 тоннадан картошка етиштирилса, бир йилда 30 миллион тонна картошка йиғштириб олинади. 30 миллион тонна картошкани халқаро баҳо яъни 420 доллардан сотилса, 12.6 миллиард доллар бўлади.

Иккинчи: Ёмғир суви билан етиштириладиган деҳқончилик

Судан ловияси экиладиган 120 миллион фаддон ернинг 100 миллион фаддонидан фойдаланилса, қуйидагича натижа бўлади: Америкада бир фаддон ерга Судан ловияси экилса 1180 кг ловия йиғштириб олинади. Агар Судан ловиясини Суданда экиб, замонавий техникалардан фойдаланилса, бу рақам янада ортади.

Агар Суданда анъанавий воситаларни ишлатган ҳолда ва ёмғир сувидан фойдаланиб Судан ловияси экилса, ҳар бир фаддондан 216 кг ловия олинади. Агар замонавий техникалардан фойдаланилса, 1180 кг ловия олинади. Демак 100 миллион фаддон ердан 118 миллион тонна ловия олинади. Агар шу маҳсулотдан ёғ ишлаб чиқилса, маълумотларга кўра қуйидаги ёғ маҳсулоти олиш мумкин:

Ловиянинг 70 %и уруғ ва 30 %и пўстлоқ, уруғдан 48 % ёғ маҳсулоти олинади. Ҳисоб китобга кўра қуйидагича ёғ маҳсулоти олиш мумкин:

118 миллион тонна ловиянинг 0.7 %и уруғ бўлса, ва унинг 0.48 %и ёғ бўлса, демак йилига 39.6 миллион тонна ёғ олиш мумкин. Судан ловияси ёғининг бир тоннаси 2200 доллар, демак 2200ни 39.6 га кўпайтирсак 87.2 миллиард доллар бўлади.

Судан ловияси етиштириш бўйича ҳисоботларга кўра 15 миллиард доллар фойда кўрилади.

Уруғни сиқиш жараёнида амбоз номли иккиламчи маҳсулот олинади. У ёғдан қолган ловия уруғи қолдиқлари бўлиб, парранда ва чорва ҳайвонлари учун ем сифатида фойдаланилади. Сиқиб олинган амбоздан келадиган фойдани қуйидагича ҳисоб-китоб қиламиз:

115 миллион тонна ловияни 0.7 уруққа кўпайтириб, ҳосил бўлган сонни 0.52га кўпайтирамиз натижа 43 миллион тонна амбоз бўлади. Бир тонна амбоз 230 доллар туради, демак 230ни 43 миллионга кўпайтирсак 9.9 миллиард доллар бўлади. Умумий хулосани айтадиган бўлсак: Буғдойдан тушадиган фойда 1.5 миллиард доллар.

Картошкадан 12.6 миллиард доллар.

Судан ловияси ёғидан 87.2 миллиард доллар.

Амбоздан 9.9 миллиард доллар.

Барчаси бўлиб 111.2 миллиард доллар.

Бу уч хил деҳқончилик маҳсулотларидан тушадиган фойдалардир. Бу иш ғоятда содда ва кам чиқим бўлиб, Судан бюджетидан йигирма баробар кўп деганидир, чунки Суданнинг бюджети 5.5 миллиардга тенг.

Энди чорва бойликлари ҳақидаги тафсилотларга киришишдан олдин, бир қанча ажойиб масалаларни тушунтириш учун мисол келтирамиз:

Голландиянинг ер майдони 41.500.кв.км, деҳқончилик қилиш учун мўлжалланган ер майдони эса умумий ер майдонининг 28 % яъни 12000.кв.км.ни ташкил қилади. Қазорифликлар ҳисоб-китобича деҳқончиликнинг ўн икки хили етиштирилади. Лекин Голландия йилига 7 миллион тонна картошка ва 6 миллион тонна қанд қизилча етиштиради.

Голландия бутун оламда етиштириладиган помидорнинг тўртдан бирини етиштиради. Бундан ташқари бутун оламда етиштириладиган қалампир, помидор ва бодрингнинг учдан бири шу давлат орқали олди-сотди қилинади. Шунингдек бутун оламда етиштириладиган олманинг бешдан бири Голландияга тўғри келади.

Голландиядаги сигирлар сони 3.75 миллион дона бўлса, Суданда 30 миллион сигир бор. Лекин афсуски Судан ўзидан кўра ўн баробар кам сигирга эга давлатдан қуруқ сут сотиб олади. Буни қарангки бой қашшоқ остонасида тиланчилик қилмоқда, нақадар ажойиб!!

Голландия деҳқончилик маҳсулотлари етиштириш бўйича дунёда Америкадан кейинги иккинчи ўринда туради. Унинг деҳқончилик соҳасидаги йиллик даромади 55 миллиард долларга тенг.

Судандаги умумий чорва ҳайвонлари сони 104 миллионга етади. (Ҳайвонот бойликлар бўйича тадқиқот ҳайъати раиси профессор Ибтисом Саййид Аҳмад Қурайшнинг 2016 йил 5 январ Абыз шаҳрида ўтган ветеринария илмий конференциясида тақдим қилган ҳужжатидан). Батафсил айтадиган бўлсак (30 миллион бош қорамол, 37 миллион қўй, 33 миллион эчки, 3 миллион туя). Яна шуниси аниқки қўй эчкилар бир йилда камига беш баробар кўпаяди, демак 70 миллион қўй эчки бир йилда 280 миллион бўлади.

Агар қўй ва эчкиларни ярмини ҳисобласак, 140 миллион, сигир бир йилда бир марта кўпайишини ҳисобласак 15 миллион ва туя 1.5 миллион бош бўлади.

Энди гўшт етиштириш ҳақида айтадиган бўлсак:

140 миллион бош қўй ва эчки ҳар бири 40 кг.дан 5.6 миллиард кг гўшт бўлади.

15 миллион бош қора мол 350 кг.дан 5.3 миллиард кг гўшт бўлади. 10.9 миллиард кг. гўштни 4 доллардан ҳисобласак йилига гўшtdан 43.6 миллиард доллар фойда олинади.

Энди олтин қазиб олиш ҳақида:

Судан давлати 2016 йили 93.4 тонна олтин қазиб олди. Бу ҳақда Судан кон саноати бўйича вазир Аҳмад Муҳаммад Содик Корурий Хартумда ўтган матбуот конференциясида баёнот берди. Бу жинойатчи ҳукумат эътироф этган рақамлардир, яширгани эса бундан ҳам кўпроқ.

Биз ҳукумат эътироф қилган рақамлар бўйича Суданга олтиндан тушадиган фойдани ҳисоблаб чиқамиз:

93 тонна олтин 93 миллион граммга тенг, шунда 93 миллион граммни 39.87 долларга кўпайтирсак 3.7 миллиард доллар бўлади.

Энди буғдой, картошка, ловия ва олтиндан тушган фойдани умумий ҳисобласак:

1 – Буғдойдан 1.5 миллиард доллар

2 – Картошка ва ловиядан 111.2 миллиард доллар

3 – Гўшт маҳсулотларидан 43.6 миллиард доллар

4 – Олтиндан 3.7 миллиард доллар (лекин Халифалик давлатида олтин ташқарига чиқарилмайди).

Демак умумий етиштирилаётган маҳсулот 160 миллиард долларга тенг. Бу эса Судан бугун етиштираётган маҳсулотдан 23 баробар кўп дегандир. Судан эга бўлган бойликларнинг ушбу даҳшатли рақамларига қараган одам бу юрт ишларини бошқарадиган, улкан бойликларини идора қиладиган ҳамда халққа кашшоқлик, хорлик аламини тоттириш ўрнига фаровон ва мўл-кўл ҳаёт тақдим этадиган сиёсий ва мабдаий вужуд бўлишига интилади. Чунки бу бойликлар уларни ато этган оламлар Роббиси юклаган вожибни бажарган ҳолда инсонлар ишларини бошқарадиган давлатга муҳтождир.

Буюк Умматимиз бошдан кечираётган бу зулм ва туғённи ким тўхтатади? Юрт ва аҳли кўксига миниб олган, унинг бойликларини арзимаган баҳога душманларга сотаётган золимларни ким тўхтатади? Ахир мустамлакачилар ўша бойликларни эгаллаб, биз эса кашшоқ ва оч ҳолда яшайпмизку? Биз хор ҳаёт кечираётган бир пайтда бошқалар бизнинг бойликларимиз билан тўқ яшамоқда. Биз киммиз? Ёки ким эканимизни унутдикми? Ахир биз одамлар учун чиқарилган энг яхши Умматмизку? Куч ва қудрат эгаси

бўлмиш Роббимиз бизни шундай атаганку? Эй Муҳаммад издошлари, одамларни зулматдан нурга чиқарувчи сара инсонлар... Хаттоб авлодлари, булутга хоҳлаган жойингга қуй деган Хорунар Рошид авлодлари. (Чунки у ер куррасининг аксар қисми уни мулки эканини билгани учун шу сўзларни айтган эди). Эй кофирларга қаттиқ зарба берган Салоҳиддин ва Қутз авлодлари бу золимларни Ҳизб ут-Таҳрир йигитлари бўлмаса ким ҳам тўхтатади. Чунки биз Пайғамбарлик минҳожи асосидаги Халифаликни тиклаймиз. Шунда бу давлат Умматга тортиб олинган салтанатини ва мусулмонларга талон-тарож қилинган бойликларини қайтаради. Эй мусулмон ёшлар келинлар Халифалик давлатини тиклайлик, ҳидоятни ёйиш, ҳақни рўёбга чиқариш ва уқоб байроғини ўрнатиш учун жидди-жаҳд билан ҳаракат қилайлик. Шунда бу давлат ер юзини куфр, ширк ва зулматдан тозалайди. Барча шериклардан пок Аллоҳ ҳар бир нарсага қодирдир. □

**СУДАНГА ЖОРИЙ ҚИЛИНГАН САНКЦИЯЛАРНИ БЕКОР
ҚИЛИШ...
АМЕРИКАНИНГ ИЛМОНИЙЛИКНИ ЁЙИШ ВА ЮРТЛАРНИ
ПАРЧАЛАШ УЧУН ҚЎЛЛАЙДИГАН МАКР ҲИЙЛАЛАРИ**

Муҳаммад Жомеъ (Абу Айман)

Судан вилояти Ҳизб ут-Тахрир расмий нотиғи ёрдамчиси

Американинг собиқ президенти Барак Обама 2017 йил 13 январ, жума куни 1997 йил 5 октябрда чиққан 13067 рақамли ва 2006 йил 17 ноябрда чиққан 13412 рақамли қарорларни бекор қилувчи қарор чиқарди. Америка бу икки қарор билан Суданга иқтисодий жазо жорий қилган эди. Бунинг ортидан Судан ташқи ишлар вазирлиги бир баёнот чиқариб, унда Обаманинг қарорини олқишлади, мактади ва уни буюк ғалаба деб атади. Шунингдек Судан ҳукумати Суданни терроризмни қўллаб-қувватловчи давлатлар қаторидан чиқариш ҳақида ҳамкорлик қилиш ва сўзлашувлар ўтказиши ҳамда икки давлат ўртасидаги алоқаларни яхшилаш қаршисида турган барча тўсиқларни олиб ташлашга ҳаракат қилиши ҳақида гапирди!!

Собиқ президент Обама чиқарган ва Оқ уй 2017 йил 13 январ жума куни тарқатган буйруқда келишича: Жазо чораларини бекор қилиш 180 кунга кечиктирилади. Судан ҳукумати шу давр ичида инсон ҳуқуқлари ва терроризм борасидаги ҳаракатларини давом эттириши шарт. (Судан минбари, 2017 йил 13 январ).

Судан жамоатчилиги эътиборини тортган ушбу мавзуга киришишдан олдин, қуйидагиларни айтиб ўтамиз:

Америка Судан аҳлининг Исломни татбиқ қилиш ҳақидаги талабига рози бўладими?! Ёки Судан иқтисодининг тикланиши ва Судан пули бўлмиш жунайҳнинг Америка долларига нисбатан кадри кўтарилишини қабул қиладими?! Америка қашшоқ ва муҳтожларга садақа улашадиган хайрия жамғармасими? Нима учун Америка Ироқ давлати 2003 йилдан бери унинг васийлиги остида яшаётган бўлсада Ироқ халқига яхшилик қилгани йўқ? Нима учун Америка Миср иқтисодини қўллаб-қувватламайди? Нима учун Миср жунайҳини кучайтирмайди? Ахир Америка Жамол Абдунносир давридан Сисийгача шу юртдаги ўзига малай режимларни қувватлаб келяптику? Нима учун Нигерия давлати Африкадаги энг катта нефт казиб олувчи давлат бўла туриб, унинг аҳолиси қашшоқ яшайди? Ахир Америка ширкатлари Нигериянинг хоҳлаган жойида кезиб юрибдику?! Ахир Америка ер ости ва усти бойликларига тўла мусулмон юртларда кезиб юрган очкўз мустамлакачи давлат экани барчага аёнку? Мусулмонлар муаммолари Исломсиз ҳал қилинадими?

Нима учун Судан ҳукумати Американинг дўстлиги сохта эканини кўра туриб, унга бўйинсунада ва хорловчи шартларига рози бўлади?

Матбуот ходимларидан бири шундай деган эди: «Америка Судан инқирозига нисбатан ўз ролини ўйнай бошлади. Америка бу инқирозларнинг айримларини атайлаб пайдо қилмоқда ҳамда икки юрт ўртасида қўшма алоқаларни пайдо қилиш учун ўртамчилик ролини эмас фирибгарлик ролини ўйнамоқда. Америка идораси Суданни кўпроқ бўйинсуниши ва Америка манфаатларига хизмат қилиши учун муаммолар, инқирозлар ва террорга қарши кураш масалаларидан фойдаланяпти». Судан газетаси 2017 йил 23 январь душанба, 1438 йил 25 робиус-сони кунги (3966) сонида Америка тинчлик институтидаги Судан масалалари бўйича маслаҳатчи Маккий Иброҳим Маккий билан бўлган суҳбатини чоп этди. Унда мухбир (Мазкур қарор Судан тинчлиги ёки Африка қитъаси тинчлиги бўладими бундан қатъий назар тинчлик ҳаракатларини ривожлантириш ҳақида бўладими? Ёки у демократларнинг эски нарсаларни ташлашга бўлган ҳаваси ва республикачиларнинг қаршисида сиёсий кўрликка алоқадорми?) деб савол берди.

Ушбу саволга Маккий Иброҳим Маккий шундай жавоб берди: «Айтиш мумкинки қарор жазо чораларини олиб ташлаш борасида бўлиб, Америка уни олдиндан режалаштирган. Қарор Судан режими терроризмга қарши кураш борасида Америка манфаатларига алоқадор (уй вазифаси)ни қандай адо этиши, жосуслик масалаларида ҳамкорлик қилиши ва минтақавий низолар, хусусан Ливия муаммоси борасидаги ҳамкорликка алоқадордир».

Мухбирнинг: (Судан Американинг минтақадаги стратегиясида биринчи рақамли давлатга айландими?) деган саволига: «Ҳа, чунки Америка маъмуриятининг Судан масаласида якуний ҳулосага келган фикрларини белгилашда бу ўлчовлар муҳим рол ўйнайди... Қолаверса бу Америка йўл-йўриғи бўйича иш кўрувчи халқаро молия муассасалари шартларига Хартумнинг таслим бўлишини янада кучайтиради. Шунингдек, ноқонуний миграцияга қарши курашиш масаласида Европа иттифоқининг Судан ишларига аралашшига йўл очади. Чунки Судан бу борада муҳим кўприк ҳисобланади. Шунинг учун Американинг бу борадаги ҳаракатларини фақат Судандаги тинчлик ва урушга боғлаш тўғри эмас».

Ҳеч кимга сир эмаски Судандаги (Умар Башир етакчилигидаги) «Инқоз» режими жазо чоралари олинишидан олдин бир неча

йиллардан бери террорга қарши урушда иштирок этиб келяпти. Вашингтон таймс газетаси 2016 йил 18 май пайшанба куни (Судан террорга қарши курашда Америка билан ҳамкорлиги ҳақида айтмоқда) номли мақола чоп этди. Унда Суданнинг Америкадаги элчиси Муовия Усмон Холиднинг ушбу гаплари келтирилди: «Судан давлати Ливия, Миср, Сомали ва Шимолий Африка давлатларидаги «Исломий Давлат» ташкилоти фаолияти ҳақида Америка хавфсизлик идораларига муҳим маълумотларни олдиндан етказиб келган».

Судан хавфсизлик ва жосуслик идораси раиси Муҳаммад Ато Мавло 2017 йил 14 январь шанба куни матбуот баёноти берар экан шундай деди: «Биз террорга қарши кураш борасида 2000 йиллардан бери Қўшма Штатлар билан ҳамкорлик қиламиз», у яна қўшимча қилиб: «Бу ишга қўл уришимиздан мақсад, биз ҳам шу оламнинг бир қисмимиз, Ливия каби қўшни давлатда ва ҳатто Суриядаги ҳодисалар бизга ҳам таъсир қилади». (Франс 24).

Америка вакили айтади: «Мен Судан терроризмни қўллаб-қувватловчи давлат деб айблангани сабаблари ҳақида тарихдан дарс бермоқчи эмасман», «Лекин Судан терроризмни қўллаб-қувватловчи давлат деган номни ўчириш учун ўзига хос меъёрларга амал қилиши лозим», «Судан Африка шимоли ва Шомдаги террорчи жамоаларга қарши курашда биз билан ҳамкорлик қилмоқда. У яна айрим кириш жойлари шу жумладан Судан-Ливия чегараларидаги хавфсизликни сақлашга ҳаракат қилмоқда», «Биз Судандан хурсандмиз, чунки у Судан ичкарасидаги террорчиларга қарши курашяпти ва терроризм ўчоғи бўлиб қолмаслик учун ҳаракат қилмоқда».

Суданни илмонийлаштириш:

Куни битишига яқин қолганидан бир амаллаб нафас олаётган «Инқоз» режими исломий шиорларни йўқотиш ва илмонийликни кучайтиришга ҳаракат қилаётгани кўриниб турибди. Ўтган асрнинг тўқсонинчи йилларида мусулмонлар туйғуларини қитиклаш учун режим қўллаган умумий хитобни ўзгартиришда бу яққол кўринди. Ўшанда бу ишлар одамларни алдаш учун яширин тарзда олиб борилар эди. Бугун эса қонуний давлат номли алдовга ва уни миссионерлаштирилишига сукут қилинмоқда. Қолаверса, террорчи давлатлар рўйхати номли нарсада Американи рози қилиш ва террорга қарши кураш номи остида Исломнинг барча кўринишларига чек қўйиш мақсадида демократик давлатга чақирмоқда. Шунингдек Суданнинг фазовий телеканаллари ва ахлоқий бузукликни тарқатувчи радиолари тубан куй ва

қўшиқларни тинмай эфирга узатаётган бўлса, матбуот шарм-хаёни йўқотадиган мавзуларни ёритмоқда.

Сиёсий доираларда, ахборот воситалари ва фазовий телеканалларда айрим тоифадаги кишилар исломий нусусларга қарши ва суннат борасида одамларни шубхага солиш учун хужум бошлаганини одамлар кузатаётган бўлса керак. Қолаверса бу хужумлардан ҳатто Куръон ҳам омон қолмади. Шунингдек, бошқа тоифа кишилар талабалар орасида худосизлик ҳақида гапиришмоқда. Ёшлар орасида наркотик моддаларга бўлган қизиқиш ортгани, ҳукумат ўтган ойларда тошбўрон қилиш ҳукмини бекор қилгани, оммавий жойларда диний мавзуда гапиришни ман қилгани, диний фикр мулоҳазаларни масжидга чеклашга ҳаракат қилаётгани ва ҳукумат етакчилигини ҳақоратлайдиган баёнотларни ман қилаётгани ҳеч кимга сир бўлмади қолди.

Қутбий Махдий айтади: «Америка Судан билан муносабатларни яхшилаш учун шариатни татбиқ қилишдан воз кечишни шарт қилди». Ташқи ишлар вазири Ғундур айтади: «Исроил билан алоқаларни қайта кўриб чиқиш кутилаётган иш». Президент 2016 йил 3 октябр душанба куни парламентда шундай деди: «Замонавий демократик давлат қуриш учун сўзлашувлар бошланди».

Трамп 2017 йил 20 январ жума куни президентлик лавозимига ўтириш маросимида: «Исломий экстремизмга қарши курашамиз ва ер юзидан йўқотамиз» деб айтганидан уч кун ўтиб, 2017 йил 23 январда хавфсизлик масалалари бўйича тадқиқот олиб борувчи олий академия очилиши чоғида Умар Башир Судан газетасига шундай баёнот берди: «Трамп президентлиги пайтида Америка билан алоқаларни яхшилашга ҳаракат қиламиз». Ташқи ишлар вазири «Инқоз» ҳукумати авваллари Вашингтонни таҳқирлаш учун айтиб келган (АҚШ қуласин, АҚШ қуласин) шиоридан ўзини оқлаб шундай деди: «Буни коммунистлар айтар эди, биз ҳақимизда бу сафсатадир, уни ёши ўтиб қолганлар гапиришади».

На Аллоҳдан ва на одамлардан уялмайдиган парламент мазкур ишни ҳормай-толмай чуқур ўрганди. Депутатлар ташқи ишлар вазирини тантанали равишда кутиб олишди. Вазир Америка идорасининг Судандан иқтисодий жазо чораларини қисман олиб ташлашга қарор қилганини баён қилди. Бунда вазир қарорни ўқиш учун ўриндиқдан тураётган чоғда такбир ва қарсақлар янграган бўлса, қарорни ўқиб бўлгач, зал қарсақдан ларзага келди.

Парламент раиси Иброҳим Аҳмад Умар депутатлар Ғандурни тантанали кутиб олишларига жўр бўлар экан, депутатларга қараб

кулимсираб: (Сизларга олтмиш марталаб қарсак чалманг деб айтмадикми деди. Лекин бу қарсакни янада қаттиқроқ чалинг дегани эди. Шунда депутатлар унга жавобан зални янада қаттиқроқ қарсак билан тўлдиришди.

Суданни парчалаш

Кузатган одамга сир эмаски ҳукумат Америка тайёрлаб берган миллий диалог ҳужжатини амалда татбиқ қилиш учун жадал қадам ташламоқда. Бу ҳужжатни Америкадаги тинчлик маркази 2013 йил 13 августда чоп этди. Бу ҳужжатни Американинг Судандаги собиқ элчиси (Принстон Лиман) ва Америка тинчлик институтига қарашли Африка шохи программаси мудирини (Жон Тимен)лар (Суданда миллий диалогга йўл) номи остида ёзишди. Америка тинчлик институти уни 155 рақам билан чоп этди.

Ҳужжатда шундай иборалар келади: «Судан ҳақиқий ички диалогга киришиши, ислохотлар ўтказиши, суданликлар орасида яраштирув ишлари олиб боришга қодир, демократик ва кенг базага эга ҳукумат қуриши вақти келди».

Бу ҳукумат Американи рози қилиш мақсадида ҳамда ўз келажagini ўзи белгилашга ҳаққи бор деган нарсани баҳона қилиб Суданни бўлиб юборди. Бу сафар эса Америка Дарфурда ўзига хос тартиб ўрнатмоқчи, бу ҳақда Давҳада келишув имзоланди ва ҳар бир минтақа ўзини ўзи бошқариши керак деган фикрни ёйиб, бўлинишга тайёргарлик кўрилмоқда.

Миллий диалог баҳонаси остида қуролли ҳаракатлар ўз байроқлари ва шиорлари билан Дарфурга киришига рухсат берилиши, келишув дастури ишлаб чиқиш бўйича баҳс мунозара давом этаётгани ва минтақаларнинг ўзини ўзи бошқаришини тан олиниши ҳукумат Суданнинг қолганини ҳам парчалашга ҳаракат қилаётганидан дарак бермоқда. Шунингдек ҳукумат келишув дастури орқали Дарфурда ўзига хос тартиб ўрнатмоқчи ва бу дастурда ўзини ўзи бошқариш ёки федерал бошқарув шаклини белгиламоқчи.

Бундан ташқари халқ ҳаракати 2015 йил 12 октябрда Танзанияда йиғилиш ўтказиб, Кордофан жануби ва Кўк Нил минтақалари учун ўзини ўзи бошқариш ҳуқуқини талаб қилди. (Судан минбари 2015 йил 15 октябр).

Миллий диалог номли ҳужжатда ўзлик, ижобий ажратиш (дискриминация) ва аҳолиси мусулмонлардан иборат Жул шаҳрида маҳаллий тилни ўрганишга тарғиб қилиш ҳақида кўп гапирилган. Бу разил ишларни амалга ошираётганлар Судандаги одамлар турли-туман, уларнинг ўзлиги ва сақофати ҳам турлича, шунинг

учун Жанубга ўзини бошқариш ҳуқуқини бериб Шимолдан ажратилгани каби уларнинг ҳар бирига ўзини бошқариш ҳуқуқини бериш керак дейишмоқчи.

Баъзилар айтишадики, жазо чораларини олиб ташлаш иқтисодий тангликни бартараф қилади:

Ҳеч кимга сир эмаски, Судан битмас туганмас табиий ресурслар ва бойликларга эга давлат. Лекин бу бойликлар ҳар фуқарога етиб бориб, қашшоқлик муаммосини ечиши учун мабдага мувофиқ ечим ва муолажаларни бера оладиган ёрқин программани қабул қилиш орқали иқтисодий муолажалар ясай оладиган низомга муҳтож. Бу Халифалик давлатидир. Чунки у нарсаларга Ислоҳ назари билан қарайди ва шахсларнинг қашшоқлик масаласига иқтисодий муаммо сифатида қараб, уни муолажа қилиш учун ечим белгилайди. Муаммо бойликнинг озлигида эмас, балки уни тўғри тақсимлашдадир.

Аммо Судан режими халқлар қонини сўрувчи ва солиқхўр капиталистик иқтисод асосига қурилган молия уйлари сиёсатига бўйсунди, демак ундан муаммони муолажа қилиш кутилмайди. Мулоҳаза қилиб кўрилса, жазо чоралари олиб ташланиши ортидан газ баҳоси қимматлади. Абрисий айтади: феврал ойига бориб газ баҳоси кўтарилади ва битта балондаги газ баҳоси 160 жунайх, айрим гап сўзларга кўра 175 жунайхга кўтарилиши мумкин.

Одамларга сир эмаски нон дўконларида нон сотиб олиш учун навбатга туриш кучайган, ваҳоланки ноннинг ҳажми анча кичрайган. Ноннинг баҳоси бир жунайх бўлиши ҳақида гап сўзлар кучайган. Баъзилар долларнинг баҳоси тушиши ҳақида башорат қилган бўлсада, аммо бу товар ва хизматларда сезилмаган. Судан банки раиси Собих Собир айтганидек доллар баҳоси яна кўтарилиши кутилмоқда.

Аммо қарз омонатларига келадиган бўлсак, уларни яқинда эгалари қайтаришни талаб қилади. Улар ҳақиқий ечим эмас, балки ямоқдир. Ал-Жазира канали 2017 йил 23 январ ўз сайтида хабар беришича Судан марказий банки Араб Амрликларидан 500 миллион доллар олганидан кейин Америка доллари Судан жунайхининг Хартумдаги қора бозор баҳосида қайтарилади.

Онадўли ахборот агентлиги хабар беришича 2017 йил 13 январдаги иқтисодий жазо чораларини қисман олиб ташлаш ҳақидаги қарор ишга тушмай туриб, яъни кеча душанба соат 19.35да долларнинг қора бозордаги баҳоси 17 Судан жунайхига кўтарилган. Қора бозорда фаолият олиб боровчиларнинг айтишича бугун бозорда ажнабий валюталар тарафидан чекланган талаб

эвазига таклифлар кўп. Бу нарса нисбатан жунайҳнинг баҳоси кўтарилишига олиб келган. Лекин улар ўтган ҳафта бошидан бери бозордаги «бекарорлик» ҳолати сабабли ажнабий валюталарнинг баҳоси жунайҳга нисбатан кўтарилишини кутишмоқда. Ҳа чиндан ҳам у кўтарила бошлади ва ўз тарихидаги энг баланд чўкқига чиқди.

Муолажа ва дори

Биринчидан: Биз мусулмон эканмиз бу ишларга ақида бурчагидан қарашимиз лозим. Шунда Ислом бизни нимага буюргани ва нимани баён қилганини ҳамда мусулмонларга қарши уруш қилаётган кофир душманлардан яхшилик кутса бўлиш ёки бўлмаслигини кўрамиз. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصْرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنْ هُدَىٰ اللَّهُ هُوَ أَهْدَىٰ ۗ﴾

﴿وَلَنْ أَتَّبَعَتْ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۗ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾

«Яҳудий ва насронийлар уларнинг динига кирмагунингизча ҳаргиз сиздан рози бўлмайдилар. Айтинг: «Аллоҳнинг йўлигина ҳақиқий йўлдир». Қасамки, агар сизга келган ҳақиқий билимдан кейин уларнинг нафс-ҳаволарига эргашсангиз, Аллоҳ тарафидан сизга на бир дўст бўлур ва на бир нусрат бергувчи бўлмайди»

[Бақара 120]

﴿مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾

«На аҳли китоблардан бўлган кофирлар ва на мушриклар сизга Роббингиз тарафидан бир яхшилик тушишини истамайдилар. Аллоҳ эса раҳмат-марҳаматини ўзи хоҳлаган кишиларга хос қилиб беради. Аллоҳ буюк фазлу карам соҳибидир» [Бақара 105]

﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُؤًا مَا عَنِتُّمْ قَدَ

بَدَتِ الْبَعْضَاءُ مِّنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفَىٰ صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ ۗ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنْتُمْ

تَعْقِلُونَ﴾

«Эй мўминлар, ўзингизни қўйиб, (мунофиқларни) сирдош дўст тутманг! Улар сизларга зарар етказишда кучларини аямайдилар ва ёмон ҳолга тушишингизни орзу қиладилар. Уларнинг сизларни ёмон кўришлари огизларидан ошкор бўлди.

Дилларидаги адоватлари эса янада каттароқдир. Агар ақл юргизсангизлар сизлар учун оят-аломатларни аниқ-равшан қилиб бердик» [Оли Имрон 118]

Абу Хумайд Соидий ривоят қилади: Росулulloҳ ﷺ Ухуд куни чиқиб, водийнинг ёнбағридан ўтгандан кейин, ортига қараган эди, катта гуруҳга кўзи тушди. Шунда айтдики: «Булар кимлар». Айтдиларки бу Абдуллоҳ ибн Убай ибн Салул Бану Қайнуко яҳудийларидан бўлган дўстлари билан бирга турибди. Улар Абдуллоҳ ибн Салом гуруҳидан. Шунда Росулulloҳ ﷺ: «Улар Исломни қабул қилишганми? деб сўраган эди, улар ўз динидадир деб жавоб беришди. Шунда У Киши: «Уларга айтиб қўйинг қайтиб кетаверсинлар, чунки биз мушрикларга қарши мушриклардан ёрдам сўрамаймиз» деди. Байҳақийнинг сунан китоби, Табаронийнинг Мўъжамул Авсат китоби.

Иккинчидан: Мусулмон юртларга кўз олайтираётган кофирларни фақат мабдаий давлатгина қайтара олади:

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, ҳукумат юртни ва фуқароларни Американинг минтақадаги лойиҳасига таслим қилиб бермоқда. Бу эса ҳукумат сиёсий жиҳатдан буюк Умматни бошқаришга лойиқ эмаслигини кўрсатяпти. Буюк Умматки Аллоҳни Роббим деган, Исломни ҳаёт учун низом ва программа сифатида қабул қилган ва саййидимиз Муҳаммад ﷺни Пайғамбар ва элчи деб тан олган. Шунингдек Судандек бойликлар ва эркакларга эга юртни бошқаришга лойиқ эмаслигини кўрсатяпти. Чунки Судан мабдаий фикрга эга, юксак онгли бошқарувга мухтож. Ҳизб ут-Таҳрир «Инқоз» ҳукумати ва бутун олам бошдан кечираётган сиёсий муваффақиятсизликларни муолажа қилиш учун ҳақиқий альтернатив бўла оладиган, ўз давлати, давлат арбоблари ва ёрқин программасига эга Исломни тақдим қилмоқда.

Чунки Ҳизб ут-Таҳрир ҳаётнинг барча соҳалари, сиёсий иқтисодий, ижтимоий ва таълим соҳаларини ўз ичига оладиган 191 моддадан иборат дастурни қабул қилган. Бу моддаларнинг барчаси соф ижтиҳодга мувофиқ шаръий далиллардан олинган. Шунингдек дастурнинг муқаддимаси ҳам бўлиб, у Халифалик тикланган кунда ортга сурмай ҳамда шошилмай татбиқ қилинадиган ўша моддаларни шаръий далиллардан қандай истинбот қилинганини баён қилиб беради. Аллоҳ Таоло бу ҳақда бизга ваъда берган бўлиб, биз уни яқин кунларда бўлишига ишонамиз. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا
اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ
خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۗ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ۗ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ﴾

«Аллоҳ сизлардан имон келтирган ва яхши амаллар қилган зотларга худди илгари ўтган (имон-эътиқодли) зотларни халифа қилганидек уларни ҳам ер юзида халифа қилишни ва улар учун Ўзи рози бўлган (Исломи) динини золиб-мустаҳкам қилишни ҳамда уларнинг (аҳволини) хавфу-хатарларидан сўнг тинчлик-хотиржамликка айлантириб қўйишни ваъда қилди. Улар Менга ибодат қилурлар ва Менга бирон нарсани шерик қилмаслар. Ким мана шу (ваъда)дан кейин куфрони (неъмат) қилса, бас улар итоатсиз кимсалардир» [Нур 55]

Росулуллоҳ ﷺ айтади:

«ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَٰلِ مِنْهَا جِ النَّبُوَّةِ»

«Сўнг Пайғамбарлик минҳожи асосидаги Халифалик бўлади». □

ДИРОЯ (ХАДИСНИНГ МАЪНО ВА ДАЛОЛАТЛАРИ БОРАСИДА БАҲС ЮРИТУВЧИ) УЛАМОЛАРНИНГ ФАРЗИ КИФОЯ МАЪНОСИ ҲАҚИДА АЙТГАНЛАРИ

Солиҳ Абдурахим – Жазоир

Фарзи айн ва фарзи кифоя таърифи борасида баҳс қилган уламолар фикрлари бир неча турли ва бу ҳақида айтганлари хилма-хилдир. Уларнинг аксарияти фарзи кифоя маъносини аниқ белгилай олган эмас. Балки улар фарзи кифояни бажариш ҳар бир мусулмонга шарт эмас дейишади. Бу ифода фарзи айн фарзи кифоядан муҳим ва фарзи кифояни амалга оширадиганлар умумий мусулмонлардан алоҳида шахслардир, улар ҳар бир мусулмонда топилмайдиган муайян шартларга эга деган тушунчани пайдо қилади. Бошқача айтганда уни бажариш барча мусулмонлардан алоҳида бир гуруҳга хос деган тушунчани пайдо қилади. Бу эса Шорейнинг хитоби ва таклиф Уммат шахсларининг ҳар бирига бевосита боғлиқ эмас деган тасаввурни пайдо қилади.

Натижада бу таърифларнинг айримлари мусулмонлардан хусусан шу замонда шаръан талаб қилинган вожибга амал қилиш, татбиқ, бўйсунуш ва маҳкам тутиш каби ишларни бажарилмай қолишига олиб келди. Яна айрим таърифларга кўра гўё фарзи кифоя борасидаги мукаллаф кимлиги аниқ эмасдек, ёки фарз барчага бўлиниб кетадида, ундан ҳеч нарса қолмайди. Балки фарзи кифояни бажарадиган кишилар гўё мавжуд эмасдек бўлиб қолди!!! Шундай экан таърифда кўп такрорланадиган «уни баъзилар амалга оширса» деган иборанинг маъноси нима? Чунки тингловчи бу иборадан гўё баъзи кишилар кифоя қилади ва барчани уни бажаришга чақиришнинг хожати йўқ деб тушунади. Ёки мусулмонлардан бир гуруҳи шу иш билан шуғулланиши кифоя қилади деб тушунади. Бундан ташқари яна бир қанча саволлар бўлиб, улар қуйидагилардир: «Уни баъзилар бажарса» деган ибора билан, «Уни баъзилар тикласа» деган иборанинг фарқи нима? «Бошқалардан соқит бўлади» деган иборадан мақсад нима? Нима соқит бўлади? Қолганлар деганда кимлар назарда тутилади? Бу ерда яна «Фарзи кифоя амалга ошгунича фарзи айн бўлади» деб айтган уламолар ҳам бор.

Бу ерда яна «Агар фарзи кифоя амалга ошмаса фарзи айнга айланади» деганлар ҳам бор. Лекин бу қайси қоидага биноан бўлади? Ёки фарзи кифоя қачон фарзи айнга айланади? Ўзи амалда шундай иш рўй берадими? Бу ерда масала ноаниқ ва шубҳали бўлиб, уни ўрганиб чиқиш лозим.

Қуйида айрим уламоларнинг шу ҳақида айтган гапларини келтирамиз:

1 – Фарзи кифоя исломий фикҳда шаръий ҳукмлардан биридир, усули фикҳ илмидаги унинг таърифи қуйидагича: «Фарзи кифоя шариатда қилувчиси тайин қилинмасдан амалга оширилиши қасд қилинган ҳар бир муҳим иш». Фуруул фикҳдаги таърифи эса: «Қилувчиси тайин қилинмаган, шаръан фарз бўлган амаллар. Қилувчи шахс савоб топади, барча мусулмонлар уни тарк қилса гуноҳкор бўлишади ва айримлар бажарса кифоя қилади». Фарзи кифоя деб аталишига сабаб мақсад ҳосил бўлиши учун баъзилар бажариши кифоя қилади.

2 – Баъзилар айтадики: Фарзи айнинг фарзи кифоядан фарқи, Шорей фарзи айни бажаришни ҳар бир шахс яъни ҳар бир мукаллафдан талаб қилган, масалан намоз, рўза ва закот каби. Ёки бошқа Пайғамбарлардан алоҳида Муҳаммад ﷺ га хос фарз қилинган амаллар киради. Аммо фарзи кифоя Шорей уни жумладан бажарилишини қасд қилган, яъни уни баъзилар қилса, бошқалардан талаб ва гуноҳ соқит бўлади. У жаноза намози ва маъруфга буюриб, мункардан қайтариш каби «диний» амалларни ҳам, касб ҳунар ва саноат каби дунёвий амалларни ҳам ўз ичига олади.

3 – Яна бошқалари айтишганки: Исломий фикҳда фарзи кифоя мусулмонлардан бир гуруҳи (саҳиҳ бўлиши учун кифоя қиладиган) адо қилса бошқалардан соқит бўладиган фарздир. Аммо мусулмонларнинг етарли бир сони уни адо қилмаса, уни бажармаганларнинг ҳар бири гуноҳкор бўлади, уни бажаришни ортга сурганликлари учун ҳеч қандай узр йўқ. Фарзи кифояга икки ийд намози, кусуф намози, жаноза намози ҳамда маъруфга буюриб, мункардан қайтариш кабилар киради. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَلَتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ

الْمُفْلِحُونَ﴾

«Орангизда яхшиликка даъват қиладиган, маъруфга буюриб, мункардан қайтарадиган бир жамоа бўлсин, ана ўшалар зафар топувчидирлар» [Оли Имрон 104]

Шунингдек темирчилик ва тижорат каби ҳунарлар ҳам фарзи айн эмас, фарзи кифоядир, чунки бир ҳунарни ўрганиш барчага фарз эмас.

4 – Жалолоддин Суютий (Аллоҳ ўз раҳматиға олсин) айтади: «Иккиси ўртасидаги фарқ шуки, фарзи айнда аввало бажарувчиға эътибор қаратилади, ишнинг ўзига йўл-йўлакай қаралади. Фарзи кифояда эса бунинг аксидир... лекин албатта қилувчиси бўлиши шарти билан». Суютий унга усул уламолари ичида кенг тарқалган таърифни берган эди. Улар эса бу нарсада Ғаззолийға эргашган ҳолда шундай дейишди: Фарзи кифоя қасд қилинган муҳим иш бўлиб, унинг қилувчиси эътибордан ҳолидир.

5 – Ямандаги Имон жомиасининг фикҳ ва унинг усули факултетида ўқувчи талабанинги «Усул олимлари наздидаги фарзи кифоя ва унинг фақиҳлар келишмовчилиғига бўлган таъсири» номли рисоласида шундай дейилади: «Фаросатли кишиға сир эмаски, бу соф диннинг аксар таклифлари жамоий суратда адо этилади. Намоз, ҳаж, жиҳод ва бошқалар каби. Бу фарз вазифаларни адо этар экансан қалбда роҳатни, исломий биродарликни ва мўминлар ўртасидаги ака-укаликни ҳис қиласан. Айни пайтда уларни адо этиш билан қанчадан-қанча мақсадларни рўёбға чиқарасан, улардан бири Аллоҳнинг душманлари мусулмонларни бир сафда бўлинмасдан тартиб билан туришини кўрганда улардан ғазабланишидир.

Лекин афсуски бизнинг замонимизда фарзи кифоялар шундай суянчиққа айландики, аксар инсонлар бажариши талаб қилинган ибодатларни бажармаганини оқлаш учун унга таянадиган бўлиб қолди. Шариат ва фикҳда маълумки, фарз ва шаръий таклифлар икки турлидир: фарзи айн ва фарзи кифоя. Фарзи айнлар ҳар бир инсонға кучи етганича қилиши вожиб, мусулмон уни айнан ўзи адо этиши ва бажариши билангина шаръий таклиф масъулияти ундан соқит бўлади. Аммо фарзи кифоялар Уммат биргаликда рўёбға чиқариши вожиб бўлган фарзлардир. Демак Уммат биргаликда уни рўёбға чиқармас экан шахс масъулиятидан қочиб қутила олмайди ва таклиф мажбурияти соқит бўлмайди».

Бу масаланинги ўта нозиклиғига ҳамда бу таърифлар ва гаплардаги ноаниқлик ва шубҳалар туфайли бугунги кунда мусулмонларнинг Уммат муаммоларига нисбатан тутган позициялари манзарасига қарар эканмиз, айтамикки:

Исломий шариатда фарз деб Шорей бажаришни қатъий талаб қилган, қилган киши савоб ва тарк этган киши жазо оладиган амалға айтилади. Фарз шаръий ҳукмлардан бири бўлиб, бандаларнинг феълларига алоқадор иқтизо ёки таклиф (мажбурлаш) хитобидандир. Исломда фарзлар адо этиш жиҳатидан икки турли: шахсий ва жамоийдир. Аммо таклиф жиҳатидан Фарзи

айн ва фарз кифоядир. Аммо вожиблиги ҳамда савоб ва жазо жиҳатидан фарқи йўқ. Булар фарзнинг бир неча жиҳатлари бўлиб, фарзга таъриф беришда, уни қайси туридан эканини белгилашда ва маъносини ойдинлаштиришда шу жиҳатларга қаралади. Шунингдек Шорё бандалардан мажбурлаш тарзида талаб қилган нарсаларнинг маъно ва ҳикматларини баён қилишда шу жиҳатларга қаралади. Бундан ташқари фарз сўзи шариатда ҳукми фарз бўлган нарсаларга, бошқача айтганда адо этилиши, бажарилишлиги қилиниши ва тикланиши талаб қилинган амалларга қўлланилади ҳамда буларнинг барчаси фарз деб аталади. Бизнинг бу мақоламиз вожибни адо этиш вақтини аниқлаш, уни тартиблаш ва унда талаб қилинган нарсани аниқлаш ўрни эмас, чунки бу усул олимлари ишидир. Лекин ҳикматли Шорё тарафидан талаб қатъий бўлган экан, масаладаги муҳим эътибор бу ишни адо этиш кимдан талаб қилинганини аниқлашдир.

Бу масала ўта муҳим ва уни ёрқинлаштириш ва батафсил тушунтириш лозимдир. Фарзи кифоя фарзи айндан фақат таклиф жиҳатидан фарқ қилади. Яъни биринчиси жамоатга ва иккинчиси барчага фарз. Бу ердаги фарқ фарзи кифоя таклиф жиҳатидан олиб қаралганда жамоий тарзда адо этилади. Бунинг маъноси фарзи кифоядаги мукаллаф Умматнинг ҳар бир шахсидан алоҳида тайин қилинган эмас. Лекин хитоб барчага қилиняпти. Бажариш жиҳатидан эса ҳолатга қараб, битта шахсми ёки жамоатми уни бажариши мумкин. Аммо вожиблиги жиҳатидан у вожибнинг ўзи, бошқача айтганда Шорё тарафидан бандалардан қатъий талаб қилинган иш, яъни қилувчиси савоб ва тарк этган жазо оладиган фарздир. Лўнда қилиб айтганда уни мусулмонлар жамоий тарзда амалга ошириш вожибдир, бу ерда мана шу нарса қасд қилинган.

Лекин бугунги кундаги аксар муслим ва муслималар ўзларини гўё фарзи кифоялардан масъул эмасдек ҳис қилмоқдалар. Улар Ғарб Ислонми бошқарув ва жамият ишларидан узоқлаштиргандан кейин шахс эркинлиги, манфаат кетидан қувиш, ёлғизлик ҳамда сиёсат ва омма ишларидан узоқда туриш каби Ғарбдан келаётган захарлардан таъсирланиб қолишди. Натижада улар хусусий ишларини жамоат ишидан устун қўйишадиган ва жамоий таклифларни тарк қилишадиган бўлишди. Уларнинг аксарияти фарзи кифояни хато тушуниб, ё сусткашлик қилишди, ёки уни бутунлай тарк этишди. Шунингдек уларнинг аксарияти фарзи кифояга ноаниқ, хато ва шубҳали таъриф беришди. Ўша таърифлардан бири «Баъзилар уни бажарса, қолганлардан соқит

бўлади» деган таърифдир. Унга кўра мана шу фарзни қиладиганлар топилса таклиф бошқалардан соқит бўлади, бунда талаб қилинган нарса бажарилмасдан вақт қанча чўзилиб кетишининг фарқи йўқ!! Бунинг маъноси шуки бажариш талаб қилинган нарса амалга оширилдими ёки йўқми бундан қатъий назар у гўё уларга фарз эмасдек бўлиб қолади.

Исломиий шариатда иш бундай эмас!! Чунки бу тарзда таъриф бериш Умматга шаръан талаб қилинган буйруқни бажаришида тескари таъсир қилади. Натижада мусулмонлар ибодатлар, ейиш ичиш, кийиниш ва одоб ахлоқ кабилардаги бажариш талаб қилинган фарзи айнларни ҳам бажармай қўядилар. Бу ерда тўғри гап шуки соқит бўладиган нарса гуноҳдир, яъни киши фарз амални нуқсонсиз бевосита амалга оширган пайтда ундан гуноҳ соқит бўлади, фарз эмас.

Бу ерда бажарилиши ирода қилинаётган нарса ҳукми шариатда жамоатга фарз бўлган нарсадир. Фарзни адо этиш деган гапимиздан мақсад ҳам шудир. Чунки фарз абадий фарздир. Шунинг учун феъл билан феълнинг ҳукми ўртасини ажрата билиш лозим. Чунки фарз адо этиб бўлингандан кейин ва воқеда рўёбга чиққандан кейин, гуноҳ уни бажармаганлардан соқит бўлади. Аммо фарзни адо этишга ҳаракат қилмаслик гуноҳига келсак (уни воқеда бажарилишидан олдин яъни уни адо этувчилар мавжуд бўлмагани учун) бу гуноҳ учун тавба қилиниши, истиғфор ва эҳсон лозим бўлади, бу ҳақда қуйироқда айтамыз. Шунинг учун тўғри таъриф қуйидагича бўлади: «Агар уни баъзилар адо этса, яъни мусулмонлар воқеда рўёбга чиқарса, бошқалардан гуноҳ соқит бўлади», яъни уни воқеда рўёбга чиқармаганлардан гуноҳ соқит бўлади. Чунки талаб қилинган нарса рўёбга чиққанидан кейин, уни адо этиш билан шуғулланиш ёки шуғулланмасликнинг эътибори йўқ. Фарзи кифоядаги талаб қилинган нарса уни жамоат томонидан бир-бири билан ҳамкор ҳолда рўёбга чиқаришдир. Бу ерда бажарувчининг эътибори йўқ, чунки улардан ҳар бир бажарувчининг қилган иши бошқасининг ўрнини босаверади. Мана шу ҳамкорлик туфайли адо этмаган ва тарк қилган қилувчига айланиб қолади.

Бу таъриф маъноси шуки, у амалга киришишга ундайди, юқоридагидек аксига эмас. Чунки уни жамоатдан ҳамкор ҳолда адо этиш талаб қилинади. Шунинг учун икки таъриф ўртасида катта фарқ бор. Агар биринчи таърифдагидек фарз соқит бўлади деб тушунсак, нима учун у адо этилгандан кейин фақат қолганлардангина соқит бўлади. Ахир мантиқан олиб қаралса

биринчи бўлиб уни адо этганлардан соқит бўлиши керак эмасми? Демак соқит бўлади деган иборадан мақсад амални бажармаганларга уни бажарилишидан олдин гуноҳ ёзилаётган эди, амал воқеда бажарилгандан кейин гуноҳ ёзилмайдиган бўлди деганидир. Шунингдек соқит бўлди дегани талаб қилинган амал соқит бўлди деганидир, ҳукм эмас. Агар ҳукми фарзи кифоя бўлган амал рўёбга чиқиб бўлган бўлса, уни иккинчи марта яна рўёбга чиқаришнинг ҳожати йўқ. Бу амалнинг шариатдаги ҳукми эса абадий фарзи кифоя бўлиб қолаверади.

Исломдаги жамойй фарзлар буюк фарзлар бўлиб, исломий шариат ва фикҳда аниқ ва собитдир. Чунки улар жамоатнинг ҳолатини тузатади ҳамда мусулмонлар жамиятининг ҳақиқати, яхлитлиги, кучи ва қувватини шакллантиради. Чунки бу жамойй фарзлар ичида энг буюги катта омонат яъни Халифалиқдир, у Уммат яхлитлиги ва мусулмонлар жамоатини шакллантиради.

Шунингдек Аллоҳ йўлидаги жиҳодни олиб қарайлик, у ҳам жамойй фарз яъни фарзи кифоядир. Лекин давлат ундан ҳам буюкроқ фарз, чунки жиҳод олиб бориш учун давлат шарт. Вожиб нима билан адо топса ўша нарса ҳам вожибдир. Чунки давлат исломий даъватни сиёсий олиб боради ва инсониятни қийнаётган золим подшоҳ ва зўравон ҳокимларга барҳам берганидан кейин, Ислом рисолатини барча халқларга етказиш учун керак бўлса, жанг ва қарши курашга тайёрланади. Шунингдек маъруфга буюриб, мункардан қайтариш ва сиёсат билан шуғулланиш жамойй фарз яъни фарзи кифоядир. Бу нарса давлат йўқлигида Исломни татбиқ қиладиган давлатни тиклаш учун фарз бўлса, давлат тикланганидан кейин уни сақлаб қолиш ва муҳосаба қилиш каби сиёсий амаллар билан уни кучайтириш учун фарз бўлади. Барча ҳолатларда ҳам бу мусулмонларга (яъни жамоага) фарздир. У адо этилишидан олдин ҳам кейин ҳам унинг Ислом шариатидаги ҳукми фарзи кифоялигича қолади.

Шунингдек давлат мавжуд бўлиши ёки бўлмаслиги, уни муҳосаба қилиниши ёки қилинмаслиги фарзи кифоя бўлган сиёсат билан шуғулланиш ҳукмини ўзгартирмайди. Ёки жиҳод ва ижтиҳод ҳукмлари ҳақида айтадиган бўлсак улар ҳам Уммат бажариши шарт бўлган фарзи кифоя бўлиб қолади.

Фарзи кифоянинг ёркин маъноларидан яна бири шуки кифоя ҳосил бўлганидан кейин, бу амалнинг ёлғиз шахс борасидаги ҳукми вожиб бўлмайди (агар ёлғиз ҳолда бажариш имконияти йўқ иш бўлса). Балки бу амал мандубга айланади. Чунки у ҳар бир

шахсга алоҳида фарз айнлардан эмас, фарзи кифоя эди. Кифоя хосил бўлиши билан у амал рўёбга чиқди ва воқеда гавдаланди.

Бу нозик масала бўлиб, Ислом давлати мавжудлигида ҳокимни муҳосаба қиладиган уламолар, партиялар ва сиёсий уюшмалар бўла туриб, ёлғиз шахс ҳокимни муҳосаба қилиши. Ёки ғусл қилдириб, дафн қилинган кимсага ёлғиз киши жаноза ўқиши, ёки ўз жони ва моли билан кўнгилли жиҳодга чиқиши. Ёки давлат армиясида чегараларни қўриқлаш учун етарли сондаги кўшин, тайёргарлик, техника ва лойиҳалар бўла туриб, ёлғиз шахс қурол ишлаб чиқиши, ҳарбий режа тузиши, тайёргарлик кўриши ва таъминот билан шуғулланишига ўхшайди. Лекин шуларнинг барчасига қарамай Ҳаким Зот томонидан жамоатга бўлган мажбурлаш таклифи ҳар қандай аҳволда ҳам фарзи кифоялигича қолади.

Шунинг учун айтамикки фарзи кифоянинг маъносини мусулмонлар зехнига солиш ва уларнинг амалларида уни шакллантириш мақсадида «Фарзи кифоялар» улуғ фарзлардан бўлиб, Умматнинг барча жамойи ишлари тўғри адо этилиши ўша фарзни адо этилишига алоқадор бўлишини кўрсатиш лозим. Шунингдек «фарзи кифоялар» вожибликда «фарзи айнлар» билан бир хил эканини кўрсатиш лозим. Ана ўшанда ҳар бир мусулмон фарзи кифоя адо этилгунича мажбурий тарзда ва жамоат билан бирга уни бажаришга мукаллаф эканини билиб олади. Бошқача айтганда у фарз бўлгани учун, ундаги талаб қатъий талаб эканини билиб олади. Аммо уни бажариш ҳақида айтадиган бўлсак, ҳолатга қараб шахсий ҳолдами ёки жамойи тарздами уни бажариш мумкин. Уламолар фарзларни шу тариқа тақсимлашларидан мақсад шариатда қайси иш жамойи тарзда бажарилиши вожиб, бошқача айтганда қайси ишга рўёбга чиқиши учун барча сафарбар этилган шуни кўрсатиш бўлган.

Исломий фикр китобида фарзи айн ва фарзи кифоя ўртасидаги фарқ тўғрисида шундай дейилади: Фарзи айн билан фарзи кифоя ўртасида фарқ йўқ, ҳар иккиси ҳам мусулмонларга фарз.

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾

«Намозни барпо қилинг»

[Бақара 43]

Буйруғи фарзи айн бўлса,

﴿أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ

كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

«(Эй мўминлар), хоҳ энгил, хоҳ огир ҳолингизда (яъни, истасангиз, истамасангиз жиҳодга) чиқинг ва молу жонларингиз билан Аллоҳ йўлида жиҳод қилинг, агар билсангиз, мана шу ўзларингиз учун яхшироқдир» [Тавба 41]

буйруғи фарзи кифоядир. Росулulloҳ ﷺнинг «Имомга эргашиш шарт» ҳадисидаги буйруқ фарзи айн ва «Ким бўйнида байъати бўлмай вафот этса, жоҳилият ўлимини топибди» ҳадисидаги байъат қилинадиган имомни тиклаш фарзи кифоядир. Шунингдек икки фарзни вожиблиги жиҳатидан фарқлаш гуноҳ, Аллоҳ йўлидан тўсиш ва фарзларни бажаришда бепарволикка йўл қўйиш демакдир. Аммо фарз амалининг елкадан соқит бўлиши борасида фарзи айн билан фарзи кифоя ўртасида фарқ йўқ.

Шорей талаб қилган амал адо этилмагунча фарз соқит бўлмайди. Бунда у фарз намозлар каби ҳар бир мусулмондан талаб қилинган бўладими, ёки Халифага байъат қилиш каби жамоатдан талаб қилинган бўладими фарқи йўқ. Ҳар иккисида ҳам амал рўёбга чиқмагунча соқит бўлмайди, яъни намоз адо этилмагунча ҳамда Халифа тикланиб, байъат ҳосил бўлмагунча соқит бўлмайди. Шунинг учун баъзи мусулмонлар фарзи кифояни адо этиш учун ҳаракат қилаётган бўлса, уни тўла адо этиб бўлмагунларича ҳар бир мусулмондан соқит бўлмайди. Демак бу амал тўла адо этилмас экан ҳар бир мусулмон гуноҳкор бўлиб қолаверади. Шунинг учун фарзи кифояни бажариш учун баъзилар ҳаракат қилса бошқалардан соқит бўлади дейиш хатодир. Балки баъзилар уни адо этиб бўлса, бошқалардан соқит бўлади дейиш тўғри. Мана шу пайт унинг соқит бўлиши воқеий иш бўлади, чунки талаб қилинган нарса ҳосил бўлган ва воқеда топилган бўлади. Мана шу фарзи кифоядир ва у фарзи айн билан бир хилдир. Шунга кўра Исломиё давлатни тиклаш мусулмонлар оммасига фарз ва у тикланмагунча ҳар бир мусулмондан соқит бўлмайди.

Хулоса сифатида шуни айтамикки, Уммат ичидаги дироят уламолари «Фарзи кифоя» тушунчаси ва истилоҳини қўллашларидан мақсади мусулмонлардан жамоий тарзда адо этишлари талаб қилинган вожибни нақадар аҳамиятли эканини кўрсатиш ҳамда уни адо этиб бўлмагунча унга бепарво бўлмаслигини тушунтириш бўлган. Яна шуниси ҳам аниқки, талаб қилинган вожибни вақт қанча чўзилмасин камчиликсиз адо этишга ҳаракат қилаётганлар модомикки шу иш устида эканлар гуноҳкор бўлмайдилар. Талаб қилинган иш адо этиб бўлингандан кейин эса бирор киши гуноҳкор бўлишига сабаб бўладиган иш қолмайди.

Умнат ҳаётида давлат бўлиши шариатда ўзгармас ҳукм бўлиб қолаверади. Масалан Ассаламу алайкум деб салом берган кишига алик олишлик фарзи ёки ҳукми салом алик олгандан кейин соқит бўлмайди. Бу ерда соқит бўладиган нарса алик олишдир. Бунинг маъноси Умнатга нисбатан салом қайтариш доимий фарзликча қолади. Амал рўёбга чиққанидан кейин, ўша талаб қилинган амал соқит бўлади, яъни қандайдир замон ва ҳолатда адо этилиши ирода қилинган амал соқит бўлади, ҳукм эмас. Бу ерда феъл билан унинг ҳукми орасини ажрата билиш лозимдир.

Шунингдек маййитни дафн қилиш билан жаноза намозининг вожиблиги яъни ҳукми соқит бўлмайди, балки маййитни дафн қилиш ва унга жаноза ўқиш соқит бўлади. Бунинг маъноси шуки агар мусулмонлар ичида бирор киши вафот этса, зудлик билан жамоний тарзда уни дафн қилиш учун ҳаракат қилишлари лозим. Бу ерда нафақат жаноза намози фарз, балки маййитни дафн қилиш учун кифоя қиладиган жамоат йиғилиши ҳам фарз. Хулоса шуки ҳар қандай ҳолатда ҳам фарз ёки ҳукм соқит бўлмайди, чунки у исломий шариатда фарздир.

Биз шу тариқа фарзи кифояни тушунган эканмиз ҳамда шаръий фарзлар, хусусан фарзи кифояларнинг аксарияти масалан жумъа намози, жамоат намози, ҳаж, жиҳод ва ҳоким бўлишини вожиб қиладиган бошқа ибодатлар адо этилиш жиҳатидан давлат бўлишига боғлиқ эканини тушунган эканмиз исломий Умнат ҳаётида Халифалик давлати бирламчи нарса эканини билиб олдик. Бунинг маъноси шуки, Умнат ичидаги шахслар шахс сифатида исломий ақида масалаларини қанчалик ўрганиб тасдиқламасинлар ҳамда шаръий ҳукмларга қанчалик амал қилиб татбиқ қилмасинлар, бу нарса Исломи Умнатдаги бугунги муаммоларни ечиб бера олмайди. Шунингдек бу Умнат умнат сифатида Исломга қайтди дегани эмас.

Мусулмон шахс ақида ва шаръий ҳукмларга бундай тарзда амал қилиши исломий ҳаётни қайта бошлаш ва исломий жамиятни пайдо қилиш каби фарз амалларни ундан соқит қилмайди. Хусусан бугунги вазиятда, яъни Исломи давлат мавжуд бўлмаган, оламга капитализм ҳукмрон бўлиб турган ва кофир капиталистик илмоний Фарб исломий Умнат ҳаётининг барчасига ҳукмрон бўлиб турган вазиятда ундан бу фарз амалларни соқит қилмайди. Бу нарсани мусулмонларнинг бугунги кундаги барча соҳалардаги аҳволи кўрсатиб турибди. Бу бугунги куннинг муаммосидир.

Шунинг учун жамиятни ўзгартириш ва Умнатнинг аҳволини тузатиш ҳақида бош қотирилган пайтда аввало Умнат ҳаётида

давлатни пайдо қилиш вожиблиги ёддан кўтарилмаслиги лозим. Бу ерда аниқ кўриниб турибдики, давлат ва Халифалик бирламчи масалами ёки йўқми шуни белгилашда ҳамда Исломга қайтиш ва динни тиклаш ҳақида фикр қилинганда фарзи кифоя маъносининг таъсири катта экан.

Агар мусулмонларнинг фарзи кифоя, сиёсат, давлат ва жамият ҳақидаги тушунчалари мана шу тарзда ўзгарса ҳамда давлат ва сиёсат динларининг моҳияти эканини тушунишса, фаолият қилаётганлар ҳаракати тўғри йўналишда кетаётган бўлади. Яъни Умматни мустамлакачи кофир чангалидан озод қилиш сари самарали сиёсий фаолиятга бирлашади. Бунинг маъноси мусулмонлар халқаро сиёсатда етакчилик қилишга қайтаётгани ва Ғарбнинг илмоний капиталистик ҳукмронлигига чек қўйишга ҳаракат қилаётганидир. Чунки бугун капитализм БМТга тобе Ғарб муассасалар орқали ҳамда мустамлаканинг ҳимоясини таъминловчи ва мусулмон юртларга турли мусибат ва вайронагарчиликларни солаётган солиқхўр «халқаро» муассасалар орқали барча давлат ва халқлар устидан ҳукмронлик қилмоқда. Умматнинг юқоридаги мақсадлари рўёбга чиқиши учун исломий давлатни сиёсий йўл билан олиб бориши ҳамда Халифалик давлатини тиклаши ва исломий ҳаётни қайта бошлаши лозим... Уммат фақат мана шундай йўл билан ва Аллоҳнинг қўллаб-қувватлаши орқали қисқа фурсат ичида ўз етакчилиги, кучи ва қувватини қайта тиклайди!! Ҳизб ут-Таҳрир айнан мана шу ишни амалга ошириш учун фаолият қилмоқда.

Бу ерда яна бир айтиб ўтиладиган нарса, уламолар Фарзи айн ва фарзи кифоя тушунчаларига «суннати айн» ва «суннати кифоя» каби истилоҳларни ҳам қўшишган. Лекин бу талабларни адо қилиш вожиб эмас, балки мандубдир. Мана масалан таҳоратда аъзоларни уч мартадан ювиш суннати айндир. Аммо жамоат салом бериши мандуб ва суннати кифоядир. Жамоат ичидан бир киши ёки айримлари уни адо этса кифоя қилади. Бу мақолада ушбу масалани баҳс қилиш ўрни эмас. □

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
Европа Иттифоқи ва Япония Трампнинг протекционистик сиёсатига қарши бошланғич «иқтисодий ҳамкорлик» келишувини эълон қилди		
<p>Европа Иттифоқи ва Япония АҚШ президенти Дональд Трампнинг протекционистик сиёсатига қарши туриш мақсадида иккитомонлама иқтисодий ҳамкорликни тиклаш учун бошланғич келишувга эришди. Бу икки мамлакат АҚШ президенти Дональд Трамп қабул қилган протекционистик сиёсатга қарши жавоб ўрнида кўрилайётган умид қилинган савдо келишувининг асосий белгиларини эълон қилди. Бу келишув эълони Германиянинг Гамбург шаҳри мезбонлик қилган G20 саммити арафасида бўлди. Брюсселдаги саммитда Европа кенгаши раиси Дональд Туск ва Япония бош вазири Синдзо Абэ иштирокида ўтган қўшма матбуот конференциясида Еврокомиссия раиси Жан-Клод Юнкер «Биз бугун иқтисодий ҳамкорлик масаласида бошланғич келишувга эришдик» деди. У яна «Биз савдо ишлари очик ва адолатли бўлиши учун бутун дунёга кучли сигнал йўлламоқдамиз, биз учун протекционизмни ҳимоя қилиш бўлмаслиги лозим» дея қўшимча қилди.</p> <p>Япония бош вазири ҳам ўзи томонидан «Европа Иттифоқи ва Япония эркин савдо байроғини юқори кўтариши учун биз кучли сиёсий иродани ифодалай олдик» дея билдирди. Европа Иттифоқи ва Япониянинг номаси шахсан АҚШ президенти Дональд Трампга қаратилди. Чунки унинг протекционистик сиёсати ҳамкорларини хавотирга солиб қўйди. Трамп ҳокимиятга келиши билан ўз мамлакатини Тинч океани савдо шартномасидан чиқариб олди. Бу шартнома Тинч океани зонасидаги 11 Осиё давлатлари томонидан имзоланган бўлиб бу давлатлар орасида дунёда учинчи иқтисодий куч ҳисобланган Япония ҳам бор. Шу келишувдан бошлаб японияликлар Европа Иттифоқи билан музокара олиб боришга эътиборни қаратган ва буни бирламчи масалага айлантирган.</p>		
Трамп Россиянинг баллистик қуроллари олдида европалик иттифоқчиларини фош қиладими?		
<p>АҚШ президентининг хос маслаҳатчиси Кристофор Форд ўзининг мамлакати Россия билан икки мамлакат ўртасидаги стратегик мудофаа мувозанатини сақлаш масаласида сўзлашувлар бошлашига умид қилаётганини билдирди. У Россиянинг «Новости» агентлигига берган интервьюсида шундай деди: «Биз яқин вақт ичида Россия билан стратегик барқарорлик масаласида</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْفَاهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>сўзлашувлар бошланишига умид қиламиз. Бу соҳада биз ҳар икки томоннинг позиция ва талабларини аниқлашга ҳамда муаммоларни ҳал қилишнинг ҳеч қандай кафолати бўлмасда уларни ҳал қилиш учун иккитомонлама сўзлашувларни бошлашга келишдик». Политко газетаси 1987 йилги шартнома атрофидаги ишларни шарҳлади. Бу шартнома ҳар икки томоннинг куруқликда 500 км. ва 5,5 минг км. масофага уча олувчи баллистик ва қанотли ракеталарни Европага жойлаштиришини таъқиқлайди. Газета бир гуруҳ конгресс аъзоларининг «Ҳозир президент Дональд Трамп маъмурияти бу шартномадан чиқиш йўллари ва оқибатларини ўрганмоқда» дея айтган сўзини келтиради. Айни пайтда Россия томони Вашингтонни – агар у Россияга берган ваъдасини бузса – янги қуролланиш пойгаси бошланиши оқибатларидан огоҳлантирди.</p> <p>Россия Федерациясининг халқаро ишлар бўйича кенгаши раиси Константин Костачев бу соҳага берган шарҳида, Вашингтоннинг шартномадан чиқиши эҳтимоли Европадаги иттифоқчиларини хавф остида қолдиришига ишора қилди. У яна шундай қўшимча қилди: «Вашингтон иттифоқчилари хавфсизлигини ва Қўшма Штатларнинг ўз хавфсизлигини сақлаш нуқтаи назаридан қараганда бу қўпол қадамдир. Бундай ҳолатда Россиянинг муқаррар жавоб қадамлари Россиянинг Европа қисмида жойлашган ўртача масофага учувчи ракеталаримизни Европа хавфсизлигини сақлаш нуқтаи назаридан қараганда стратегик ракеталарга айлантиради. Бу ҳолатда Россиянинг стратегик ядровий ракеталари Қўшма Штатларнинг стратегик хавфсизлигига таъсир кўрсатувчи таҳдидга айланади». У «Бу аста секин қуролланишни назорат қилиш шартномаси бузилишига ва қуролланиш пойгасига олиб борувчи жуда хатарли ғоядир. Бу пойгада ютувчи бўлмайди» дея сўзини якунлади.</p>		
<p>Инсон ҳуқуқлари бўйича Ливан маркази: Суриялик маҳбуслар сурункали касалликдан эмас қийноқ остида вафот этган</p>		
<p>Ливан вазирлар кенгаши Ливан армияси қўмондонлигидан Арсолдаги айрим лагерларда ўтказилган рейдлар давомида хибсага олинган маҳбуслардан бир қанчасининг вафот этиши билан боғлиқ ҳолатлар атрофлича ва шаффоф текширилишини талаб қилди. Адлиядаги бир манбанинг билдиришича, ҳуқуқ химоячилари ташкилотлари маҳбусларнинг вафот этиши ҳолатлари текширилишини талаб қилиши ортидан Ливан армиясидаги</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>прокурор икки ҳафта олдин ҳибсда сақланаётган пайтида вафот этган тўрт нафар суриялик жасадини ёриб кўришга буйруқ берган. Хукуматнинг ҳарбий маҳкамадаги ёрдамчи вакили судья Доний Заъний маҳкамага қарашли тиббиёт ходимлари ўтган жума куни жасадлардан олинган намуналарни Байрутдаги лабораторияга олиб кетганини маълум қилди. Сурункали касаллик туфайли вафот этгани айтилаётган бу тўрт суриялик Ливаннинг шимоли шарқида жойлашган Арсол чегара зонасида ўтказилган рейдлар давомида ҳибсга олинган юзлаб кишилар орасида бўлган. Ливан инсон ҳуқуқлари маркази бу тўрт маҳбуснинг қийноқ остида вафот этганини таъкидлайди. Туркияда жойлашган Сурия миллий коалицияси ўн киши ҳибсда сақланаётган пайтида вафот этганини ва Арсол шаҳарчаси атрофида ўтказилган рейд давомида 19 киши ўлдирилганини даъво қилади.</p>		
<p>Британия хайратга солувчи хусусиятларга эга бўлган улкан ҳарбий учоқ ташувчи кемани ишга туширишга тайёрланмоқда</p>		
<p>Бирлашган Қироллик «тарихий лаҳзада» қироллик флоти учун қурилган энг кучли ва улкан ҳарбий кемани ишга туширишга тайёрланмоқда. Британияда чиқадиган Daily Mail газетасига кўра, HMS Queen Elizabeth дея номланган бу кема қурилиши бошланганидан қарийб ўн йил кейин илк бор сувда сузмоқда ва у учоқ ташувчи кемадир. Газета Британия қироличаси Елизавета номи билан номланган бу кеманинг илк ишга туширилишини «қироллик флотининг тарихий лаҳзаси» дея атади ва у ҳақидаги маълумотларни нашр қилди.</p>		
<p>Кема оғирлиги 65 минг тонна ва узунлиги 280 метр. Кеманинг бундай хусусиятга эгаллиги қироллик флоти капитанини бу кемани Бирлашган Қиролликдаги янги «денгиз базаси» деб аташга ундади ва у «бу кема келгусида дунёнинг ҳар бир бурчагидаги ҳар қандай душманга қарши жанг қилади» дея қўшимча қилди. Учоқ ташувчи бу кемани тайёрлашга тахминан 3 миллиард фунт стерлинг (3.4 миллиард евро) маблағ сарфланди. Бу кема 2020 йилдан олдин ишга тушиши учун уни Елизаветта 2014 йили тантана билан очиб берган. Учоқ ташувчи саналган бу кема тўхтовсиз ўн соат давом этган жиддий меҳнат давомида йўлга тушди. Оғирлиги 65 минг тонна бўлган бу кемани 11 қайик ёрдамида Ровзесдаги (Шотландия) кемасозлик ҳавзасидан денгизга тортиб келинди. Бу кема таркибида F-35В русумидаги 24 жанговор учоқлар бўлган 40 учоқни, энг майда нарсаларни ҳам кузата олиш имконига эга</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْفَاهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>бўлган радарлар ва вертолётларни кўтара олади. Кема экипажи сони 1600 кишидан ташкил топган ва у F-35B русумидаги икки учок ва вертолётларни ҳам ўз ичига олади.</p>		
<p>Ўрта Шарқ давлатларининг қурол импорти мисли кўрилмаган даражада ортди</p>		
<p>Гардиан газетаси нашр қилган ҳисоботда айтилишича, Норвегиядаги Стокгольм тинчлик институти тайёрлаган тадқиқотда қурол импорти ва уни Ўрта Шарқ давлатларига экспорт қилиш сўнги йилларда икки баробарга ортгани ва совуқ уруш якунидан буён энг юқори даражага етгани айтилади. Ҳисобот 2012 ва 2016 йиллар оралиғида Ўрта Шарқ давлатларига олдинги йиллардагидан кўпроқ қурол сотилганини фош қилади. Ҳисоботда Ямандаги Ҳусийларга қарши урушни бошқараётган Саудияга ишора қилинади. Саудия дунёда Ҳиндистондан кейинги энг катта қурол импорт қилувчи давлат ҳисобланади. Бу давлатнинг қурол импорти 212 %га ортган. Саудия қуролларни асосан Қўшма Штатлар ва Британиядан сотиб олади. Газета Осиё қитъасининг энг катта қурол импорт қилувчи қитъа эканига ҳам ишора қилади. У ўзининг икки қўшниси, яъни Хитой ва Покистондан дунё импорт бозорида 13 %га устун.</p> <p>Газета Ҳиндистон ўзининг кўп қуролларини Россиядан сотиб олаётган бир пайтда Саудия Қўшма Штатлар ва Британиядан сотиб олаётганига эътиборни тортади. Ҳисоботда белгиланишича, Россия ва Қўшма Штатлар дунё қурол бозоридаги қуролларнинг тенг ярмига тўғри келадиган улкан миқдордаги қуролни етказиб беради. Хитой, Франция ва Германия дунёда қурол экспорт қилувчи катта беш давлат орасидан жой олган. Ҳисоботда Хитой минтақада қурол экспорт қилувчи биринчи манба сифатида ўз мавқеини кучайтиргани олиб борилган тадқиқотдан нақл қилиб келтирилади. Хитойнинг қурол экспорти 6.2 %га ўсган. Айни шу пайтда Германия қурол экспортини 36 %га камайтирган. Африка давлатлари ичида Жазоир энг кўп қурол импорт қилувчи давлат ҳисобланади. Газета Туркия, Саудия ва Бирлашган араб амирлиги минтақада АҚШ қуролларини энг кўп сотиб олувчи давлатлар ҳисобланишига ишора қилади ҳамда Саудия Британия қуролларини кўп сотиб олаётганига эътиборни тортади. Чунки Лондон ишлаб чиқарган қуролларнинг тенг ярмини Саудияга сотмоқда. Газета Ҳиндистон ўзининг кўп қуролларини Россиядан</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
-----------------------------------	--	-----------------------------------

сотиб олаётган бир пайтда Саудия Қўшма Штатлар ва Британиядан сотиб олаётганига эътиборни тортади.

Қатар кризиси Кўрфаз ҳамкорлик кенгаши вужудига хавф солади

Германияда чиқадиган Frankfurter Zeitung ўз ҳисоботида Кўрфаз кризисига ва бойкот қилувчи давлатлар Қатарга жорий қилган қамал давом этган тақдирда Кўрфазга келувчи улкан зарарларга ойдинлик киритади. Ҳисоботда, бу уч Кўрфаз давлатининг қўшниси Қатар билан кризисга кириши Кўрфаз ҳамкорлик кенгашига хавф солади, дея огоҳлантирилади. Чунки бу кенгаш араб дунёсида ҳамкорликнинг ягона фаол механизмидир. Ҳисоботда, Аммон бу кенгашнинг валюта иттифоқига айлантирилишини ва аъзолари ҳарбий иттифоққа бирлаштирилишини рад этиши натижасида ўтган йилларда кенгаш роли заифлашиб қолганидан кейин унинг тарқаб кетиши ҳам истисно қилинмайди. Айни пайтда «муваффақиятли» парламент тажрибасига эга бўлган Қувайт кўшнилари кўрсатмаларини рад этди. Саудия эса Амирликларнинг Абу Дабини Кўрфаз марказий банки учун қароргоҳ қилиш тўғрисидаги талабини рад этди.

Ҳисоботда кўрсатилишича, Қатар улкан молиявий имкониятларга эга ва бу имконият уни қўшнилари қамалини узок вақт кўтара олишга қодир қилиб қўяди. Давҳанинг Кўрфаз ҳамкорлик кенгашидан чиқарилиши Қатар раҳбариятини ўз ташки сиёсатида қўшни давлатларга ҳамдард бўлмасликка ундайди. Ҳисоботда билдирилган фикрга кўра, Қатарни қамал қилишга уриниш улкан коптокни ўйнашга ўхшайди. Бу ўйиннинг ҳалокатли оғриғи ўйинчига, хусусан Саудияга қайтади. Бойкот ва қамал Қатарни ҳозирги пайтда Туркияга сув ва озиқ-овқат етказиб бераётган Эронга кўпроқ яқинлашишга ундайди. Муаллиф янги Қатар-Туркия ҳарбий базаси ҳақида, бу база Араб ярим оролидаги ҳарбий мувозанатни ўзгартириб юборади, деб айтади. Муаллифнинг ишора қилишича, ҳатто Давҳа билан ихтилофлашиб келган Аммон салтанати ўз портларини савдо алоқаларида фойдаланиши учун Қатарга очиб берган.

Ҳисоботда кўрсатилишича, Германия ташки ишлар вазири Зигмар Габриэл шундай маълум қилади: Германия разведкаси Давҳага йўлланган айбномаларни кўриб чиқа олиши учун Қатар унга барча ишларни очиб беришга рози бўлди. Саудия, Амирликлар, Баҳрайн ва Миср Қатарга йўллаган «террорчиликни

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْتَلُهُ وَلَا يَخْفَرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
кўллаб-қувватлаш ва уни молиялаш» айбномасига алоқадор муайян шахслар ҳамда ташкилотлар хусусида Берлин ташлаган ҳар қандай саволга жавоб беришга у тайёрлигини билдирди.		
Абдуллоҳ ибн Ҳамд Атийя: Кўрфаз ҳамкорлик кенгаши тугади		
<p>Қатарнинг собиқ расмийси ўз юртини байкот қилган тўрт давлатга кескин ҳужум қилди. Унга кўра ҳозирги кризис Давҳанинг қардошларига бўлган ишончини синдирди ва Кўрфаз ҳамкорлик ташкилотини тугатди. Қатар вазирлар кенгаши раиси, собиқ энергетика ва саноат вазири Абдуллоҳ ибн Ҳамд Атийя араб телевидениясига берган интервьюсида, Давҳа Кўрфаз кризиси ва ўзига жорий қилинган қамални бошдан кечириб унинг эҳтимолларига қарши курашишга тайёрлигини таъкидлади.</p> <p>Атийя ҳозирги кризисдан Қатар жиддий сабоқ олганига эътиборни тортди ва «бирок иқтисодимизга ва бозорларимизга қандай муносабатда бўлишимиз ҳамда бошқаларга таянишдан кўра кўпроқ ўзимизга таянишимиз учун бу бизга фойдали сабоқ бўлди» деди. У, Қатар асло олдин бўлганидек бўлмайди, қардош биродарлари унга қамал жорий қилишганидан кейин уларга ишонмаслик кераклигини билиб олди, дея таъкидлади. Атийя «Биз 1981 йили ҳамкорлик кенгашига асос солдик, ўзимнинг шахсий қарашимда ҳамкорлик кенгаши тугади, деб ҳисоблайман» деди.</p>		
Араб коалициясининг Ямандаги матбуот котиби Солиҳнинг ўғли билан Абу Дабида яширин учрашиб уни Санъога қайтариш чораларини кўрмоқда		
<p>Разведка тадқиқотларини бериб борувчи Франциянинг даврий нашриёти Саудия Арабистонининг собиқ Яман президенти Али Абдуллоҳ Солиҳга нисбатан позициясини ўзгартиришга янада кўпроқ қаноатланиб қолганини фош қилди. Нашриётга кўра, Муҳаммад ибн Салмон валиаҳдлик мансабига кўтарилиши билан Саудия Али Солиҳга, уни ва оиласини ҳокимиятга қайтаришга нисбатан позициясини ўзгартиришга янада кўпроқ қаноатланган. Франция разведкасининг Intelligence Online нашриётига кўра, Абу Даби валиаҳди Шайх Муҳаммад ибн Зойид яқинда Саудияга мойил Яман президенти Абдуроббиҳ Мансур Ҳодийни кулатишга ва Саудия валиаҳди Муҳаммад ибн Салмонни бунга кўндиришга ҳаракат қилади. Франция нашриёти манбаларига кўра, араб коалициясининг Ямандаги матбуот котиби, валиаҳд Муҳаммад ибн Салмоннинг ўнг кўли ва Саудия разведка бошқармасидаги иккинчи одам бўлган Аҳмад Асирий 27 июнда Яман собиқ</p>		

президенти ўғли Аҳмад Али Абдуллоҳ Солиҳ билан учрашиш учун Абу Дабига сафар қилди. Унинг изоҳ беришича, ҳозир Амирликларда яшовчи собиқ жумҳурият гвардияси кўмондони янги Яман ҳукуматини ташкил қилиш музокараларини бошқариш учун Абу Даби томонидан танланди. Intelligence Onlineдан сизиб чиққан маълумотларга кўра, Аҳмад Али Солиҳ бу соҳада сўзлашувлар олиб бориш учун Санъога бориши билан Риёз олқишига сазовор бўлган. □

ҚУРЪОНИ ҚАРИМ СУҲБАТИДА

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ ۗ قُلْ مَا أُنْفِقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ
فَلِللَّذِينَ وَاللَّذِينَ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۗ
وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ۝﴾

«Сиздан (эй Муҳаммад), нималарни эҳсон қилишни сўрайдилар. Айтинг: «Қандай яхшилик қилсангиз, ота-онага, қариндош-уруғга, етим-

мискинларга ва йўловчи-мусофирларга қилингиз. Қандай яхшилик қилсангиз, шубҳасиз Аллоҳ уни билгувчидир» [Бақара 215]

Ҳизб ут-Тахрир амири Ато ибн Халил Абу Роштанинг (у кишини Аллоҳ хифзу химоясида асрасин) «Тайсир фи Усулит Тафсир» номли китобида қуйидагича келади:

Аллоҳ Таоло бу буюк сурани турли яхшиликларга бой қилди. У Зот бу сурада мўминлар, кофирлар ва мунофиқлар қандай бўлиши, яхудлар, уларнинг ўзларига нозил қилинган китобларни ўзгартириб, бузиб юборганлари, пайғамбарларига қарши чиққанлари, айримларининг ўз пайғамбарларини ўлдирганлари, ноҳақ талашиб-тортишишлари, Пайғамбар ﷺ ва мўминларга қарши фитна уюштиришлари ҳақида гапирди.

Эътиқод ва унга алоқадор айрим омиллар ҳақида гапирди. Токи, мўмин имони мустаҳкам, куфру кофирларнинг хийлаю найрангидан огоҳ кишига айлансин.

Байтуллоҳ, Иброҳим ва Исмоил ﷺ ларнинг уни курганлари, қибланинг у тарафга ўзгаргани хусусидаги гаплардан кейин, исломий ақидага асосланган ҳаж, рўза, жиҳод каби турли шаръий ҳукмлар ҳақида гапирди. Бу ҳукмлар исломий даъват билан, ҳақ билан ботил ўртасидаги ҳеч қачон олови ўчмайдиган уруш билан, одамларнинг ўз пайғамбарларига қарши чиқишлари билан, мўминнинг устига оғир балолар-синовлар келиши билан, Аллоҳнинг йўлида балоларга сабр қилиш зарурлиги билан, шундан кейин нусрат, ғалаба келиши билан чамбарчас боғлиқдир.

Шунча яхши гаплар айтилди. Токи, мусулмон ўз имонида, яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтаришида барқарор турсин, муҳолифларнинг қаршилиги унинг иродасини бука олмасин.

﴿لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ﴾

«Умнатимдан бир тоифаси мудом ҳақ устида ғолиб бўлиб бораверадилар. Муҳолифлари уларга зарар қила олмайдилар. То Аллоҳнинг фармони келгунига қадар улар шу ҳолатларида турадилар».¹

Мана шу оқимда бир неча шаръий ҳукмлар баён қилинади. Аллоҳ Таоло олдинги оятларда исломий ақидани зикр қилганди. Энди бу муборак оятда мана бу савол-жавоб айтиляпти. Бундан кейин ҳам шу улуғ сурада кўп савол-жавоблар зикр қилинади.

Ибн Аббосдан қилинган ривоятда Амр ибн Жамуҳ رضي الله عنه Пайғамбар ﷺдан ўз молидан нафақа қилиш ҳақида сўраганди. У кўп мол-давлатга эга бўлган чол эди. У Пайғамбар ﷺга, эй Аллоҳнинг пайғамбари, молимиздан нималарни инфоқ қилишимиз керак, деди. Шунда мана шу оят нозил бўлиб, қуйидагиларни баён қилди:

1 – Оятдан кўриниб турибдики, савол инфоқ қилинадиган моллар ҳақида бўляпти. Лекин Аллоҳ Таоло сарф қилинадиган нарса ҳақидаги саволга умумий тарзда жавоб берапти. (Сарф қилинувчи дейилганда сарф қилинадиган киши ҳам, сафр қилинадиган мол ҳам тушунилади).

﴿قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ﴾

(Айтинг: қандай яхшилик қилсангиз) яъни, ҳалол-пок йўл билан топилган мол... Кейин Аллоҳ Таоло энг биринчи навбатда кимларга сарфланишини баён қиляпти.

﴿فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾

(Ота-онага, қариндош-уруғга, етим-мискинлар ва йўловчи-мусофирларга). Шундан билиб оламизки, нафақа, сарф ўз ўрнида, яъни, ҳақли бўлган киши учун қилингандагина ҳисобга ўтадиган мақбул сарф бўлади.

2 – Оят фарз садақа (закот) ҳақида эмас, мандуб, нафл садақа ҳақида сўзляпти. Бунга қарина

﴿قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ﴾

⁽¹⁾ Бухорий: 2884. Муслим: 3544.

деган гапдир. Аллоҳ Таоло сарфни сарф қилувчилар билан боғлапти. Бу ерда ҳалол, пок молни фалончи, пистончиларга сарфланглар, дейилмаяпти. Агар шундай дейилганда бу буйруқнинг фарз бўлиб қолиши эҳтимоли ҳам туғиларди. Лекин бу ерда

﴿قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ﴾

(Айтинг: қандай яхшилик қилсангиз ота-онага қилингиз) дейляпти. Яъни, агар сарфлайдиган бўлсангизлар, сарфинглар ҳалолдан бўлсин ҳамда ота-она, қариндош-уруғ ва ҳоказоларга бўлсин.

Шундан сарфнинг сарф қилувчилар билан боғланиши англашилади. Сарф яъни, садақа Аллоҳга яқинлик ҳосил қилувчи амал бўлгани эътибори билан бу иш мандуб амал ҳисобланади.

Бу муборак оятнинг якуни ҳам фикримизни таъкидлайди.

﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾

(Қандай яхшилик қилсангиз, шубҳасиз Аллоҳ уни билгувчидир).

Бу ердаги (ما) шарт маъносидадир. Сарф сарф қилувчи билан боғланган. Шунинг учун у закот ҳақидаги оят билан насх қилинган, деган гап тўғри эмас. Бу оят мандуб садақа ҳақида, закотни баён қилувчи оят эса фарз садақа ҳақидадир.

3 – Оят садақа қилишга энг лойик кишиларни баён қиляпти. Энг лойиғи, ота-она, ундан қариндош-уруғ ва ҳоказо.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُوصِيكُم بِأَمْهَاتِكُمْ ثُمَّ يُوصِيكُم بِأَبَائِكُمْ ثُمَّ الْأَقْرَبَ فَالْأَقْرَبَ﴾

«Албатта Аллоҳ сизларга энг олдин онангларга, ундан кейин отангларга, ундан кейин яқин қариндошингларга, ундан кейин ўша яқин қариндошинглардан кейинги яқин қариндошингларга яхшилик қилишни буюради». (Демак, қариндош қанчалик яқин бўлса, ўшанча яхшилик қилинишга лойикроқ бўлади).¹

﴿سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ لَبِئْرٌ. قَالَ: أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأُخْتَكَ وَأَخَاكَ وَمَوْلَاكَ الَّذِي يَلِي، ذَلِكَ حَقٌّ وَاجِبٌ وَرَجْمٌ مَوْصُولَةٌ﴾

«Пайғамбар ﷺга, кимга кўпроқ яхшилик қилай, деган савол берилди: У киши, онангга, отангга, опа-синглингга, ака-укангга, қўл остингдаги қулингга шундай қилишинг уларнинг

⁽¹⁾ Ибн Можа: 3661. Аҳмад: 1/131, 132.

ҳаққидир. Шунингдек, бу нарса сенга вожибдир ва қариндошчилик ришталарини боғлашлиқдир», дедилар.¹

«Бир киши Пайғамбар ﷺнинг олдиларига келиб:

- Менинг бир динорим бўлса, уни қаерга сарфлай? - деб сўради.

- Уни ўзингга сарфла, - жавоб бердилар Пайғамбар ﷺ

- Икки динорим бўлса-чи?

- Уни оилангга сарфла.

- Уч динорим бўлса-чи?

- Уни хизматкорингга сарфла.

- Тўрт динорим бўлса-чи?

- Уни ота-онагга сарфла.

- Беш динорим бўлса-чи?

- Уни қариндошларингга сарфла.

- Олти динорим бўлса-чи?

Уни Аллоҳ Таолонинг йўлига сарфла».² Яна ҳадисда келади:

«الصَّدَقَةُ عَلَى الْفَقِيرِ صَدَقَةٌ، وَهِيَ عَلَى الرَّحِمِ صِلَةٌ وَصَدَقَةٌ»

«Фақирга қилинган садақа фақат садақадир, қариндошга қилинган садақа эса ҳам садақа ва ҳам қариндошчиликдир».³

Ота-она ва қариндошлардан кейин мухтожлар туради. Уларнинг энг лойиғи етимдир. Вояга етмасдан отасидан ажраган бола етим ҳисобланади. Етимдан кейин мискин ва фақир, ундан кейин йўлдаги мусофир туради. Шундай қилиб нафақа, эҳсон энг олдин шу эҳсонга энг лойиқ одамга, ундан кейин мана шу энг лойиқ одамдан кейинги энг лойиқ одамга ва хоказо берилади. Аллоҳ Таоло заррача яхшилиқни ҳам ҳабата кетказмайди. Ҳар бир ҳалолдан топилиб, холис Худо учун ўз жойига сарфланган эҳсонни Аллоҳ чиройли қабул қилади. Аллоҳ эҳсонлар қаерга сарфланаётганини билиб туради.

﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾

(Қандай яхшилиқ қилсангиз, шубҳасиз Аллоҳ уни билгувчидир). □

⁽¹⁾ Абу Довуд: 4474. Термизий: 2532. Дуррул Мансур: 2/611.

⁽²⁾ Аҳмад: 3/369. Ибн Ҳиббон: 828. Байҳақий: 7/466, 477.

⁽³⁾ Насоий: 2535. Ибн Можа: 1834. Аҳмад: 4/17, 218.

«حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ»

«ДУНЁГА МУҲАББАТ БАРЧА ГУНОҲЛАР БОШИДИР» (1)

– Саҳл ибн Саъд رضي الله عنه дан ривоят қилинади: Расулуллоҳ ﷺ Зулхулайфа деган ердан ўтаётиб, бир оёғи шол қўйни кўриб,

«لَتَرَوْنَ هَذِهِ الشَّاةَ هَيَّئَةَ عَلِيٍّ صَاحِبِهَا؟»

«Бу қўйнинг эгаси учун нақадар кадрсизлигини кўрдингизми?», дедилар. «Ҳа», дейишди. Шунда Расулуллоҳ бундай дедилар:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لِلدُّنْيَا أَهْوَى عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا، وَلَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ حَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةً»

«Жоним қўлида бўлган Зотга қасамки, бу дунё ҳам Аллоҳнинг наздида эгаси учун кадрсиз бўлган мана шу қўйдан ҳам кадрсиздир. Агар дунёнинг Аллоҳ наздида пашшанинг қанотичалик қадри бўлганда эди, кофирни ундан бир хўплам ҳам ичирмаган бўлур эди».

– Салмон رضي الله عنه Расулуллоҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَحَنَّةُ الْكَافِرِ»

«Дунё мўминнинг қамоғи, кофирнинг жаннатидир».

Уббода ибн Сомитдан ривоят қилинади: Бу сўзлар Расулуллоҳ ﷺга марфу қилинган:

«يَجَاءُ بِالدُّنْيَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقَالُ: مَيِّزُوا مَا كَانَ مِنْهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَالْقَوْمَ سَائِرَهَا فِي النَّارِ»

النَّارِ»

«Қиёмат куни дунё келтирилиб, бундай дейлади: ундан Аллоҳ Азза ва Жалла учун бўлганларини ажратинглар-да, қолганини дўзахга улоқтиринглар».

– Муҳаммад ибн Мунқадир отасидан ривоят қиладики, отаси Расулуллоҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ، وَمَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا مَا كَانَ مِنْهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

«Дунё лаънатлангандир. Ундаги нарсалар ҳам лаънатланган. Фақат Аллоҳ Азза ва Жалла учун бўлганлари лаънатланмаган».

– Абу Мусо Ашъарий رضي الله عنه Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«مَنْ أَحَبَّ حُنْيَاهُ أَضَرَ بِأَخْرَجِهِ، وَمَنْ أَحَبَّ آخِرَتَهُ أَضَرَ بِنُيَاهُ، فَاتَّبِرُوا مَلِيْبِي عَلَى مَا يَفْتِي»

«Ким дунёни яхши кўrsa, охиратига зарар етказибди. Ким охиратини яхши кўrsa, дунёсига зарар етказибди. Бас, боқий нарсани фоний нарсадан афзал билинг».

– Ҳасан Росулулоҳ رضي الله عنهнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ»

«Дунёни яхши кўриш, барча гуноҳлар бошидир».

– Зайд ибн Арқам رضي الله عنه ривоят қилади: «Биз Абу Бакр Сиддиқ رضي الله عنه билан бирга эдик, ичимлик келтиришни сўради. Унга сув билан асал келтирилди. У оғзига яқинлаштириб туриб, йиғлаб юборди... йиғлаб ҳатто саҳобаларни ҳам йиғлатди... саҳобалар йиғидан тўхтадилар, аммо у тўхтамади. Кейин тўхтаб, яна йиғлади... ҳатто саҳобалар ҳеч қачон сўрай олмаймиз, деб ўйлаб қолдилар. Кейин Сиддиқ кўз ёшларини артган эди, эй Росулulloҳ халифаси, сизни нима йиғлатди? деб сўрадилар. У бундай деди: Мен Росулulloҳ ﷺ билан бирга эдим. Қарасам, ўзларидан бир нарсани даф қиляптилар, ё Росулalloҳ, ўзингиздан нимани даф қиляпсиз? деб сўрадим. Ул зот бундай дедилар:

«هَذِهِ الدُّنْيَا مُؤَلَّتْ لِي فَقُلْتُ لَهَا: إِلَيْكَ عَنِّي، ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَتْ: إِنَّكَ إِنْ أَفَلَّتْ مِنِّي فَلَنْ يَفْلِتَ مِنِّي مَنْ بَعْدَكَ»

«Бу дунё менга кўринганди унга «мендан даф бўл», дедим. Кейин у мендан қайтди ва сен мендан қочиб қутулсанг-да, бироқ сендан кейинги инсонлар мендан қочиб қутулолмайди, деди».

– Муставрид Фихрий Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини эшитган эканлар:

«وَاللَّهُ مَا النَّبِيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدَكُمْ إِصْبَعَهُ فِي النَّيْمِ، فَلْيَنْظُرْ مَلِيْرَجِعْ

إِلَيْهِ»

«Аллоҳга қасамки, бу дунёнинг охират олдида ҳеч қандай қадри йўқ, фақат бирортангиз бармоғини денгизга солиб кўрсин, ундан нима олади, ана шунчалик қадри бор.

– Абу Жаъфар Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«يَا عَجَبًا كُلُّ الْعَجَبِ لِلْمُصَدِّقِ بِدَارِ الْخُلُودِ وَهُوَ يَسْعَى لِدَارِ الْعُرُورِ»

«Жуда-жуда ажабланарли: абадий диёрга инонган киши, алдамчи дунё ортидан чопади.»

– Абу Маймуна Лахмий ривоят қилади: Росулulloҳ ﷺ ахлат уюми олдида тўхтадилар ва «бу дунёга боқинглар», деди. Сўнг ахлат орасидан эски бир латта ва сасиган бир суякни чиқариб, «дунё мана шудир», дедилар.

– Ҳасан Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«إِنَّ النَّبِيَا حُلُوَّةَ حَضْرَةٍ، وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَحْلِفُكُمْ فِيهَا فَنَظَرٌ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، إِنَّ بَنِي

إِسْرَائِيلَ لَمَّا بَسَطَتْ لَهُمُ النَّبِيَا وَمُهَدَّتْ تَبَاهُؤَا فِي الْحَلِيَّةِ وَالنَّسَاءِ وَالطَّيِّبِ وَاللَّيَابِ»

«Бу дунё янги пишган тотли мева кабидир. Аллоҳ сизларни унга халифа қилиб, қандай амал қилишингизга қараб туради. Бану Исроилга бу дунё тўшалиб, тайёрлаб берилгач, зеб-зийнатлар, аёллар, ширинликлар ва кийим-кечаклар билан фахрланиб кетишган.»

– Қатода ибн Нўмон Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدًا حَمَاهُ النَّبِيَا كَمَا يَحْمِي أَحَدَكُمْ مَرِيضَهُ الْمَاءِ»

«Аллоҳ бирор бандасини яхши кўриб қолса, уни дунёдан – худди бирортангиз касаллигини сувдан химоя қилгани каби – химоя қилади.»

– Мусо ибн Йасорга Набий ﷺнинг бундай деганлари хабари келган экан:

«إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا هُوَ لَيَنْعَضُ إِلَيْهِ مِنَ النَّبِيَّاتِ، وَإِنَّهُ مُنْذُ خَلَقَهَا لَمْ يَنْظُرْ

إِلَيْهَا»

«Аллоҳ ўзи яратган нарсалари ичида энг ёмон кўргани дунёдир. Яратганидан бери унга назар солмаган».

– Анас ибн Молик رضي الله عنه Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини эшитган экан:

«مَنْ أَصْبَحَ وَأَكْبَرُ هَمِّهِ النَّبِيَّاتِ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

«Ким тонг оттирса-ю, энг катта ташвиши бу дунё бўлса, Аллоҳ аzza ва Жалладан ҳеч нарсани кутмай қўяверсин».

– Товус Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«الرُّهْدُ فِي النَّبِيَّاتِ يُرِيحُ الْقَلْبَ وَالْبَدَنَ، وَالرَّغْبَةُ فِي النَّبِيَّاتِ تُطِيلُ الْهَمَّ وَالْحَزْنَ»

«Дунёдан юз ўгириш, қалбга ҳам, танга ҳам ором баҳш этади. Дунёга қизиқиш эса, ғам ва ташвишни кўпайтиради». □

ҚАЛБЛАРГА ВАҚТИ-ВАҚТИ БИЛАН ОРОМ БЕРИБ ТУРИНГ ҲАР ИШДА БОСИҚЛИК ЯХШИ, АММО ОХИРАТ ИШИДА ЭМАС

– Умар ибн Хаттоб رضي الله عنه бундай дедилар: «Ҳар ишда босиқлик яхши, аммо охират ишида эмас».

– Ибн Аббос رضي الله عنه Умар ибн Хаттоб رضي الله عنهдан ривоят қилади: «Мен Росулulloҳ صلى الله عليه وسلم олдиларига кириб, салом бердим. Қарасам, каттиқ бўйрада ёнбошлаб ётган эканлар, бўйра ёнбошларига ботиб-изи чиқиб қолганди. Мен бошимни кўтариб уйни кузатдим: Аллоҳ ҳаққи, уйда уч марта ошланган теридан бошқа кўзга илинарли ҳеч нарса йўқ эди. Шунда мен – ё Росулulloҳ, Аллоҳга дуо қилинг, молингизни кенг қилсин, ахир, Аллоҳ Форс ва румликларга кенг мол-мулк берди, улар эса Аллоҳ Таолога ибодат қилишмайди, дедим. Росулulloҳ ўтириб олдилар ва бундай дедилар: «Эй Ибн Хаттоб, у қавмга ноз-неъматлар (охиратда эмас) бу дунёдагина берилган, сиз бунга шубҳа билан қараяпсизми? Мен – Аллоҳга дуо қилинг, менинг бу (хузурингизда хаддимдан ошганим учун) гуноҳимни кечирсин, дедим».

– Яхё ибн Абу Касирдан ривоят қилинадики, Абу Бакр Сиддик رضي الله عنه хутбасида бундай дер эканлар: «Чиройли юзлар қайда қолди, ёш-йигитлари билан фахрланувчилар қани? Шаҳарлар бунёд этган, деворлар билан мустаҳкам ўраган подшоҳлар қани? Уруш майдонида ғалаба қучганлар қани? Ҳаммаларини замон вайрон қилди, қоп-қоронғу қабрга кириб кетишди, бас, хушёр бўлинг-хушёр, амалга шошилинг-амалга».

– Бир киши Али ибн Абу Толиб رضي الله عنهга – эй мўминлар амири, бизга бу дунёни сифатлаб беринг? деди. Ҳазрат Али бундай дедилар: «Сизга бу диёрни сифатлаб берай: ким унда ростгўй бўлса, омон қолибди. Ким унинг дардига мубтало бўлган бўлса, надоматда қолибди. Кимга у етмаётган бўлса, махзун бўлибди. Ким унда бой бўлса-фитнада қолибди. Унинг ҳалотида ҳисоб-китоб бор, унинг ҳаромида дўзах бор».

– Ибн Масъуд бундай дедилар: «Бу дунё ховлиси йўқнинг ховлисидир, моли йўқнинг молидир, уни ақлсизлар жамлайди».

– Юнус ибн Уқайлнинг бундай деганлари ривоят қилинади: «Бу дунё мисоли мана бундай кишининг ҳолатига ухшайди: у уйкуга ётиб тушида ёмон кўрган нарсасини ҳам, яхши кўрган нарсасини ҳам кўради, шундай туш кўраётиб, ўйғониб кетади».

– Иброҳим ибн Уяйнанинг бундай деганлари ривоят қилинади: Ҳакимлардан биридан – бу дунё нимага ўхшайди, деб сўрашибди, ҳаким «ухлаётган кишининг тушига», деб жавоб берибди.

– Ҳасан Басрий ҳузурида дунё ҳақида гапирилганда, у бундай деган экан: «Дунё уйқудаги туш ёки ўтиб кетувчи соядир, бас, унга ақлирасо инсон алданмайди».

– Масруқ ривоят қиладики, Умар ибн Хаттоб бундай деганлар: «Аллоҳ ҳаққи, бу дунё охиратда худди куённинг бир сакраши кабидир, ундан бошқа нарса эмас».

– Али нинг ўғли Ҳасан нинг сўзларидан: «Эй дунё лаззатини суйганлар, у боқий эмасдир, ўткинчи сояга алданган кимса аҳмоқдир».

– Бир бадавий одамлар олдига келган экан, унга таом беришибди. У таомни ебди-да, уларнинг чодир соясига ётиб ухлабди. Улар чодирларини йиғштириб олишганда, унга куёш тушиб, уйғониб кетибди, ўрнидан туриб бундай дебди: «Огоҳ бўлинг, бу дунё ҳам ўзингиз қурган уйнинг соясидир, бир кун келиб, албатта сояси кетади».

– Молик ибн Динор Ҳасаннинг бундай деганини ривоят қилади: «Тўрт нарса нодонлик аломатларидандир: қалби қаттиқлик, очик кўрлик, чексиз умид ва дунёга ҳарис бўлиш».

– Молик ибн Динорнинг бундай деганлари ривоят қилинади: «Сехргардан (яъни дунёдан) кўркинг, сеҳргардан кўркинг, у уламолар қалбини ҳам сеҳрлаб кўяди».

– Абу Ҳошим зоҳид бундай деган: «Аллоҳ Азза ва Жалла дардни яратди ва давони ҳам, бас, бу дард-дунёдир, давоси эса уни тарк этмоқдир».

– Ривоят қилишларича, Ҳасан Умар ибн Абдулазизга мактуб ёзиб, бундай дебди: «Аммо баъд: бу дунё сафардир, иқома диёри эмас, балки Одам бу дунёга жазо сифатида туширилган. Бас, ундан эҳтиёт бўлинг, эй мўминлар амири».

– Менга Абу Бакр сўфий бундай деди: мен Абу Муовия Асваднинг бундай деганини эшитгандим: «Эй Абу Муовия, агар ўзинга яхшилиқни истасанг, тунингдан бир қисмида ухлама ва ғафлатда қолма, солиҳ амаллар қил, кўп машғул қиладиган нарсаларни ўзингдан фориғ эт, ҳазар қилаётган нарсанг тушмасидан олдин шошил, мерос қолдирувчи кишининг берганига аҳамият қилма, чунки улар берган нарса абадий эмас».

– Ҳасан бундай деган экан: «Мўмин нимаики амал қилган бўлса, қабрда ўшани болиш қилади, яхши бўлса-яхши, ёмон бўлса-ёмон, бас, Аллоҳ раҳмат қилгурлар, муҳлатдан ютиш учун мусобақа қилинглар».

– Ваҳб ибн Мунаббих бундай деган экан: «Бу дунё билан охират мисоли кишининг икки хотини кабидир. Бирини рози қилса, бошқасини ғазаблантиради».

– Менга Сурайж айтди, унга Халаф ибн Халифа Сайёр Абу Ҳакамнинг бундай деганини ривоят қилган экан: «Бу дунё билан охират банданинг қалбида жамланади, қай бири ғолиб келса, иккинчиси унга эргашмай иложи йўқ».

– Авн ибн Иброҳим Аҳмад ибн Ҳаворийнинг бундай деганини ривоят қилди: «Қачон охират қалба бўлса, дунё ҳам келиб унга тиқилинч қилади, аммо қалба дунё бўлса, охират келиб унга тиқилинч қилмайди, чунки охират сахийдир, дунёнинг эса назари паст».

– Молик ибн Динор бундай деди: «Бу дунё учун қанчалар тўпласанг, охират қалбингдан шунчалик чиқаверади, охират учун қанчалар тўпласанг, дунё ҳам шунчалик қалбингдан чиқаверади».

– Фузайли ибн Иёз Ибн Аббоснинг бундай деганини ривоят қилади: «Қиёмат куни дунёни ҳамма баданини тириш босган, олд тишлари тўкилган, кўриниши жуда хунук қари кампир суратида олиб келиниб, халойикқа кўрсатилади ва буни танийсизларми, деб сўралади. Улар – Аллоҳ сақласин, буни танишдан, дейишади. Уларга – ахир бу дунёингизку, уни деб бир-бирингиз билан кирпичок бўлгансиз, уни деб қариндошларингиздан юз ўгиргансиз, уни деб бир-бирингизга ҳасад қилгансиз, бир-бирингиздан ғазаблангансиз, алдангансиз, дейилади. Сўнг дунёни жаҳаннамга улоқтирилади. Жаҳаннамда дунё – қани менинг эргашганларим, қани улфатларим? дея нола қилади. Шунда Аллоҳ Азза ва Жалла – унга эргашганларини, улфатларини отиб беринглар, дейди».

– Муҳаммад ибн Али Иброҳим ибн Ашъасдан, у Ибн Уяйнадан, у Абдулвоҳиддан ривоят қилади: «Бу дунё нима ўзи? Уни чанқаб турганимда бир қултум сувга сотиб юборган бўлардим». □

МУҲАММАД ИБН САЛМОН: ОИЛА, ДИН, ИҚТИСОД ВА (ИСРОИЛ) МУНОСАБАТЛАРИДАГИ ИНҚИЛОБ

Франциянинг разведка тадқиқотларини бериб борувчи Intelligence Online даврий журнали ўз ҳисоботида Саудиянинг янги валиаҳди Муҳаммад ибн Салмоннинг Саудия хавфсизлик бошқармасидаги нуфузига тўхталган. Журналда келтирилишича, ибн Салмон валиаҳдликка таъинланишидан олдин, хусусан хавфсизлик секторида парда ортидан манёвр қилган. У ўтган апрел ойида миллий хавфсизлик кенгашига асос солган ва уни собиқ валиаҳд Муҳаммад Найф бошқараётган ички ишлар вазирлигига эмас подшоҳлик (қироллик) девонига қўшган. Муҳаммад ибн Салмон отаси қирол Салмоннинг ягона валиаҳдига айланиш учун аввал амакиси Муқрин ибн Абдулазизни валиаҳдликдан четлатди, кейин амакисининг ўғли Муҳаммад ибн Найфни четлатди.

Дарҳақиқат, Муҳаммад ибн Салмон ўзининг махсус гуруҳини ташкил қилди. У юртнинг ҳукмрон оила ичкарасидаги ишлари ҳамда оила ташқарисидаги сиёсий, ҳарбий, иқтисодий ва матбуот ишлари бошқарувини мустаҳкамлаш учун шу гуруҳга таянади. Дипломатия соҳасида эса у ўзининг кичик укаси Холид ибн Салмонни Саудиянинг Америка Қўшма Штатларидаги элчиси қилиб тайинлади. Шунингдек у, ички ишлар вазирлигининг давлат ичкарасидаги обрўсини туширди. Чунки у тўғридан-тўғри қиролга бўйсунадиган ва ички ишлар вазирлигидаги махфий полиция ишини бажарадиган «миллий хавфсизлик бошқармаси»ни ташкил қилди ҳамда ўзининг энг яқин кишиси бўлган Муҳаммад Гафилийни унга раис қилиб тайинлади. Ички ишлар вазирлигига қарашли тергов ва прокуратура хайъатига альтернатив сифатида прокуратура аппаратини янгидан ташкил қилди. Ямандаги урушда матбуот котиби бўлиб ишлаб келаётган генерал Аҳмад Асирийни Саудия разведка бошқармасига ноиб қилиб тайинлади.

Матбуот соҳасида эса ибн Салмон валиаҳдлик мансабига эришиш режасини амалга ошириш асносида ўз фойдасига ишлатиш учун ўнлаб журналистларни жалб қилди. Бу журналистларнинг энг кўзга кўрингани Туркий Дахилдир. У қирол Салмон ибн Абдулазиз ҳокимият тахтига эришганидан кейин Арабийя канали мудир, қиролнинг матбуот ишлари маслаҳатчиси этиб таъинланган эди. Шунингдек у Муҳаммад ибн Салмон билан Абу Даби валиаҳди Муҳаммад ибн Зойид ўртасини боғловчи кўприк ҳамдир.

Диний соҳада ибн Салмон Абдулазиз Тарифий, Иброҳим Сакрон ва Сулаймон Давиш бошчилигидаги ўнлаб саҳавий оқими номояндларини қамокқа олди. Айни пайтда у либерал ва илмоний

оқимларга мурувват кўрсатувчи янги диний хитобни олға суриш йўлида бир неча шайхларга таяниб «диний ислохот» режасини қабул қилди. Бу оқимларга анъанавий «сахва» оқими дин душмани деб қарар эди. Ибн Салмон таянган шайхларнинг энг кўзга кўрингани масжидуннабавий хатиби Солиҳ Мағомисийдир. Ибн Салмон шайх Солиҳ оли Шайх ва шайх Солиҳ Фавзон бошчилигидаги эътиборли уламолар ҳайъати олқишига эришган бўлсада ҳайъат аъзоларини ўзгартириш ҳамда улардан экстремист деб билганларидан қутулиш учун ҳайъатни қискартиришга ҳаракат қилмоқда.

Иқтисодий соҳада ибн Салмон неолиберализм сиёсатидан кетмоқда. Бу сиёсат очиқ бозорни яратиш умидида давлат секторларини, энг аввало нефт секторини хусусийлаштиришни ҳамда аҳолига ва Саудия фуқароларига солиқлар жорий қилишни кўзда тутди. Ибн Салмон бу ишда энергетика вазири Холид Фолиҳга Арамко ширкатини хусусийлаштириш режасидаги асосий киши деган эътиборда таянади. Хусусан, ширкатни хусусийлаштириш ғояси Фолиҳдан чиққан. Чунки у ширкатнинг хусусийлаштирилишини «2030 йилги кўриниш» режасига киритишга ибн Салмонни қаноатлантирган.

Ибн Салмон Саудия муассасаси ичкарасидаги бир қанча тажрибали арбобларни – уларнинг ҳукмрон оиладаги бошқа амирларга яқинлиги бўлгани сабабли – четлатгани учун ички муаммоларга параллел равишда ташқи муаммолар ҳам келиб чиқишини кутмоқда. У Кўрфазда Қатарга қарши кўр-кўрона дипломатик ва матбуот урушини келтириб чиқарди. Шунингдек, Қувайт ва Аммон кризисга нисбатан «бетараф» позицияни эгаллагани учун унга яқин ахборот воситалари уларга қарши уруш очилишига ишора қилди.

Фаластин масаласида эса ибн Салмон яширин каналлар орқали (Исроил) билан бир неча бор музокара олиб борди. Шунингдек у Қатардан ўзидаги мавжуд Ҳамас ҳаракати етакчиларини қувиб чиқишни талаб қилди ва Ғазога ёрдам кўрсатувчи хайрия жамиятларини молиялашни тўхтатиши учун Қувайтга босим қилди. Саудия ичкарасидаги ишлар ибн Салмон фойдасига қарор топганидан кейин унинг (Исроил) билан нормал шартномаларни янада кўпроқ имзолаши кутилмоқда. Ибн Салмон ҳокимиятга келганидан қанчалик хурсанд бўлишганини (Исроил) газеталари яширишмади. Гаарец газетасидаги араб давлатлари ишлари шарҳловчиси Цви Барэль ибн Салмоннинг валиаҳдлик мансабига эришишини «Исроил учун хурсандчилик хабари» дея сифатлади. □

УЙҒУР МУСУЛМОНЛАРИНИНГ МАШАҚҚАТЛАРИ КАНОНА ЗАМИНИДА ҲАМ УЛАРНИ ҚУВИБ ЕТДИ

Умавий халифа Абдудмалик ибн Марвон даврида (хижрий 86 йил, милодий 705 йиллари) Ҳозирги Ҳитой районларига Ислом жадаллик билан кириб борди ва шарқий Туркистон билан фарбий Туркистон «Туркистон» дея танилган битта юртга айланди. Бироқ, 200 йилдан зиёд вақт Туркистонни эгаллаш устида ўзаро бир-бири билан курашиб келган Россия ва Ҳитой томонидан мустамакка қилиб олиниши унинг парчаланишига ва икки қисмга бўлиниб кетишига олиб келди. Уларнинг биринчиси шарқий Туркистон ёки Ҳитой деб танилган юрт бўлса, иккинчиси собиқ Совет иттифоқидан мустақил бўлиб чиққан исломий жумҳуриятлар, яъни Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистондир. Шарқий Туркистон мусулмонлари кетма-кет фожеаларни бошдан кечирдилар. Айниқса, Мао Цзедун 1949 йили Ҳитойни тўлиқ назоратига олганидан кейин уларнинг машаққатлари янада ортди.

Бироқ бу сафар Шарқий Туркистон мусулмонлар фожеалари Ҳитой райони худудидан ўтиб Канона заминига ҳам етиб борди. Чунки, Миср хавфсизлик кучлари Азхар жомеасида ўқиш мақсадида Мисрга келган Шарқий Туркистонлик уйғур талабаларнинг бир қанчасини хибсга олиб уларни номаълум қамоқхонага олиб кетди. Уларга адвокатлар билан учрашиш имкони берилмади, улар ҳеч қандай маҳкамага олиб борилмади ва хибсга олинишларининг сабаби ҳам билдирилмади. Араб давлатларидаги инсон ҳуқуқлари масаласи бўйича фаолият олиб борувчи Британияда жойлашган ташкилотнинг билдиришича, Ҳитой хавфсизлик вазири Қоҳирага ташриф буюриб Миср ички ишлар вазири билан «терроорга ва экстремистик ташкилотларга қарши курашиш» бўйича қўшма шартномани имзолаганидан бир ой ўтиб ўтмасидан уйғур талабаларнинг хибсга олиниши юз берди.

Ташкилотнинг билдиришича, Ҳитой режими бундан олдинроқ уйғур талабалардан Азхардаги ўқишларини тўхтатиб Шарқий Туркистонга қайтишни талаб қилган ва бу қарорни бажаришдан бош тортсалар уларнинг Шарқий Туркистондаги яқинларини хибсга олиш билан таҳдид қилган. Ҳитой ҳукумати исломий давлатлар ҳукуматларидан ўз ерларида яшаётган ҳар қандай уйғур фуқаросини, уларнинг қидирувда эканликларини баҳона қилиб топширишни талаб қилган.

Ташкилотнинг маълум қилишича, Шарқий Туркистон пойтахти бўлган Урумчи шаҳри саккиз йилдан буён Ҳитой ҳукуматининг аҳолига қарши зўравонликларига гувоҳ бўлиб келади. Бу зўравонликлар натижасида, 2009 йил 5 июлда репрессияга қарши намойишга чиққан мусулмонлардан 200 нафари ўлдирилган ва 1500 нафарга яқини қамоққа олинган. Чунки Ҳитой ҳукумати мусулмонлар ўзлигини йўқ қилиш мақсадида шариат ҳукмларига эркин амал қилинишини тақиқлаган, минглаган масжидларни ёпган, ҳижоб кийган аёлларни қамоққа олган ва Рамазон ойида рўза тутишни тақиқлаган.

Ташкилот «Шарқий Туркистон Ҳитой халқ республикасига қўшилганидан бошлаб ўтган йиллар давомида мусулмонларга нисбатан бир неча бор қирғинлар амалга оширилганига эътиборни тортади. Бир миллион икки юз мингдан ортқ киши шу қирғинлар қурбони бўлган. Бу қирғинларнинг энг кўзга кўрингани 1949 йили Ҳитой республикасига асос солингани эълон қилиниши ортидан амалга оширилган қирғин, 1966 йилги Қошғар қирғини, 1990 йилги Борин қирғини, 2013 йили рўй берган Хутон ва Ялкии қирғинлари, ҳамда 2014 йилги Оксув қирғинларидир. Ташкилотнинг изох беришича, бир қанча халқро ташкилотлар Ҳитой ҳукуматини Туркистон райони шимолида ядровий синовларни ўтказганида айбламоқда. Бу синовлар Туркистон аҳолисига катта хавф туғдиради. Айниқса, тупроқ ва ҳавонинг булғанишидан ташқари аҳолининг бир қанчаси ядровий радиациядан касалланиши хавфлидир.

Ал-Ваъй: Дарҳақиқат, Исломий Халифалик тарих давомида турли дин ва мазҳаблардаги қувғинга учраган мазлумлар учун бошпана бўлиб келган. Халифалик йўқ бўлиши билан мусулмонларнинг ўзи ўз юртида барча йўллари кесилган эмигрантга ва Фарбдаги қочқоқка айланди. Фарб давлатлари уларнинг ўзлигини йўқ қилиш ва динини ўчириш мақсадида уларга қаттиқ босим ўтказмоқда. Модомики мусулмонлар Халифаликни тиклашни ўзларининг тақдирий масаласи қилиб олмас экан Умнат сифатида уларнинг тақдир хавф остида қолаверади. Яъни, оммавий қирғинлар ва Фарб ҳазорати қозонида уларнинг ўзлигини эритиб йўқ қилишга уринишлар Умнатга хавф солаверади ва мусулмонларнинг қийнчиликлари давом этиб кучаяверади. Росулulloҳ ﷺ айтадилар:

«الإمام خَيْرُ مَنَاقِلٍ مِنْ وَرَائِهِ يَنْقَلِي بِهِ»

«Имом қалқондир, унинг ортида туриб жанг қилинади ва у билан химояланилади». Муслим ривояти. □